

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАКТИЧНОЇ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА
АРТМЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА АРТМЕНЕДЖМЕНТУ ТА ІВЕНТ-ТЕХНОЛОГІЙ

На правах рукопису

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістр
на тему:

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Виконала:

студентка II курсу магістратури,
група МКД-11-23з
спеціальності 028 «Менеджмент
соціокультурної діяльності»

Мельник Світлана Петрівна

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент
Шевченко Наталія Олександрівна

Рецензент:

кандидат культурології, доцент
Зараховський О. Є.

Допущено до захисту:

протокол засідання кафедри

№4 від 20 листопада 2024 р.

в.о. завідувача кафедри артменеджменту

та івент-технологій

_____ Вікторія ДОБРОВОЛЬСЬКА

Київ – 2024

АНОТАЦІЯ

Мельник С.П. Інноваційна діяльність закладів культури в умовах інформаційної гібридної війни. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Об'єкт дослідження: культурний простір України в умовах сучасних інформаційних викликів.

Предмет дослідження: роль закладів культури та інституцій у формуванні національної єдності, збереженні культурної спадщини та розвитку культурного середовища України через інноваційні підходи та сучасні форми діяльності в соціокультурній сфері.

Мета дослідження: дослідити концептуальні засади формування сучасного культурного простору України, проаналізувати роль закладів культури, бібліотек і міжнародних ініціатив у збереженні національної ідентичності, культурної спадщини та посиленні громадянської єдності в умовах інформаційних викликів.

Дослідження присвячене вивченню інноваційної діяльності закладів культури в умовах інформаційної гібридної війни та їх ролі у формуванні сучасного культурного простору України. У роботі аналізується роль культурного сектору в посиленні інформаційної безпеки країни, де розглядаються механізми протидії інформаційним атакам та використання культурної спадщини як основи національної ідентичності. Автор розкриває важливість національної культурної спадщини у контексті культурного піднесення та збільшення культурного виробництва в умовах війни, зокрема через залучення інноваційних технологій для збереження та популяризації культурної спадщини. Акцентовано увагу на сучасних практиках культурного менеджменту, які сприяють збереженню національної єдності та історичної пам'яті. Особлива увага приділяється законодавчим ініціативам у сфері культури, а також ролі державних культурних інституцій у зміцненні громадянської ідентичності через міжнародні культурні проекти та співпрацю з

іншими країнами. Вивчається диверсифікація напрямів освоєння культурної спадщини для розвитку культурного туризму як важливого аспекту відновлення економіки та національної стійкості. У роботі досліджується роль бібліотек як центрів громадського життя і культурного спілкування. Особливу увагу приділено зарубіжному досвіду сучасних форм і методів обслуговування різних груп користувачів, а також інтеграції бібліотек у туристичний простір регіону, що є важливою складовою в умовах гібридної війни.

Загалом, у роботі досліджуються ключові аспекти діяльності культурних інституцій в умовах гібридної війни, підкреслюється роль інноваційних підходів у збереженні та розвитку культурної спадщини України, а також визначається значення культурного сектору для інформаційної безпеки та національної єдності.

Ключові слова: інноваційна діяльність, заклади культури, бібліотеки, інформаційна гібридна війна, національна культурна спадщина, культурний простір України.

ANNOTATION

Melnyk S.P. Innovative work of cultural institutions under the informational hybrid warfare. – Qualification work in the form of a manuscript.

Object of research: cultural space of Ukraine in the context of modern information challenges.

Subject of research: the role of cultural institutions and institutions in the formation of national unity, preservation of cultural heritage and development of the cultural environment of Ukraine through innovative approaches and modern forms of activity.

Purpose of research: the role of cultural institutions and institutions in forming national unity, preserving cultural heritage and developing the cultural environment of Ukraine through innovative approaches and modern forms of activity in the socio-cultural sphere.

The research is devoted to the study of the innovative activities of cultural institutions in the conditions of information hybrid warfare and their role in the formation of the modern cultural space of Ukraine. The paper analyzes the role of the cultural sector in strengthening the country's information security, where mechanisms for countering information attacks and the use of cultural heritage as the basis of national identity are considered. The author reveals the importance of national cultural heritage in the context of cultural uplift and increasing cultural production in wartime, in particular through the involvement of innovative technologies for the preservation and popularization of cultural heritage. The emphasis is on modern cultural management practices that contribute to the preservation of national unity and historical memory. Particular attention is paid to legislative initiatives in the field of culture, as well as the role of state cultural institutions in strengthening civic identity through international cultural projects and cooperation with other countries. The diversification of areas of cultural heritage development for the development of cultural tourism as an important aspect of economic recovery and national resilience

is studied. The paper explores the role of libraries as centers of public life and cultural communication. Particular attention is paid to foreign experience in modern forms and methods of serving different groups of users, as well as the integration of libraries into the tourist space of the region, which is an important component in the conditions of hybrid war.

In general, the work examines key aspects of the activities of cultural institutions in the conditions of hybrid war, emphasizes the role of innovative approaches in the preservation and development of the cultural heritage of Ukraine, and also determines the importance of the cultural sector for information security and national unity.

Keywords: innovative activity, cultural institutions, libraries, information hybrid warfare, national cultural heritage, cultural space of Ukraine.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ.....	11
1.1. Роль культурного сектору у посиленні інформаційної безпеки України.....	11
1.2. Національна культурна спадщина як основа культурного піднесення та збільшення культурного виробництва.....	29
<i>Висновки до розділу 1.....</i>	<i>36</i>
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ ПРАКТИКИ КУЛЬТУРНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ІЗ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЄДНОСТІ ТА ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ.....	39
2.1. Законодавчі ініціативи у сфері культури та роль державних культурних інституцій у зміцненні громадянської ідентичності. Участь України в міжнародних культурних проектах.....	39
2.2. Диверсифікація напрямів освоєння культурної спадщини для розвитку культурного туризму.....	48
<i>Висновки до розділу 2.....</i>	<i>58</i>
РОЗДІЛ 3. БІБЛІОТЕКИ ЯК ЦЕНТРИ ГРОМАДСЬКОГО ЖИТТЯ І КУЛЬТУРНОГО СПІЛКУВАННЯ.....	61
3.1. Зарубіжний досвід сучасних форм і методів обслуговування різних груп користувачів.....	61
3.2. Роль вітчизняних бібліотек у створенні комунікаційного середовища місцевих громад.....	69
3.3. Інтегрування соціокультурної діяльності публічної бібліотеки в туристичний простір регіону.....	80
<i>Висновки до розділу 3.....</i>	<i>89</i>
ВИСНОВКИ.....	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	96

ВСТУП

Сучасний період розвитку України характеризується значними викликами, пов'язаними з гібридною війною, яка включає не лише військові, а й інформаційно-культурні аспекти. Інформаційна війна, спрямована на маніпуляцію громадською думкою, підрив національної ідентичності та руйнування культурної спадщини, створює нові загрози для української державності. У цьому контексті заклади культури стають не лише інституціями збереження національних традицій, а й активними учасниками інформаційного протистояння. Їхня інноваційна діяльність є ключовим інструментом у боротьбі за зміцнення національної свідомості, збереження культурної спадщини та популяризацію української культури у світі.

В умовах гібридної війни значення культурної дипломатії, цифровізації культурних ресурсів та створення інноваційних форматів взаємодії з аудиторією суттєво зростає. Інноваційна діяльність закладів культури дозволяє протидіяти дезінформації та пропаганді, поширювати об'єктивні наративи про Україну та сприяти формуванню позитивного іміджу держави. Зокрема, впровадження новітніх технологій у музейну, бібліотечну та концертну діяльність дає змогу розширити доступ до культурних продуктів, створювати інтерактивні платформи для навчання та обміну досвідом, а також забезпечувати ширше охоплення аудиторії як в Україні, так і за її межами.

Особливої уваги заслуговують інноваційні проєкти, спрямовані на підтримку внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни та інших соціально вразливих категорій населення. У період війни заклади культури трансформуються у майданчики психологічної підтримки, патріотичного виховання та комунікації між різними соціальними групами. Це вимагає нового підходу до організації їхньої діяльності, створення адаптованих програм та інтеграції сучасних технологій у роботу з цільовими аудиторіями.

Таким чином, актуальність дослідження інноваційної діяльності закладів культури зумовлена їхньою важливою роллю у зміцненні національного культурного простору, протистоянні інформаційним атакам та сприянні

формуванню згуртованого суспільства. Вивчення цього питання дозволить розробити ефективні стратегії для посилення їхнього впливу в умовах сучасних викликів.

Об'єкт дослідження: культурний простір України в умовах сучасних інформаційних викликів.

Предмет дослідження: роль закладів культури та інституцій у формуванні національної єдності, збереженні культурної спадщини та розвитку культурного середовища України через інноваційні підходи та сучасні форми діяльності в соціокультурній сфері.

Мета дослідження: дослідити концептуальні засади формування сучасного культурного простору України, проаналізувати роль закладів культури, бібліотек і міжнародних ініціатив у збереженні національної ідентичності, культурної спадщини та посиленні громадянської єдності в умовах інформаційних викликів.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- розкрити роль культурного сектору в забезпеченні інформаційної безпеки держави;
- проаналізувати законодавчі ініціативи у сфері культури, які сприяють збереженню національної єдності та історичної пам'яті;
- дослідити участь України в міжнародних культурних проєктах, спрямованих на інтеграцію національної культури у світовий контекст;
- визначити основні напрями диверсифікації використання культурної спадщини для розширення можливостей розвитку культурного туризму;
- проаналізувати приклади інноваційних підходів до освоєння культурної спадщини, які можуть бути адаптовані до умов регіонів України;
- визначити перспективи розвитку культурного менеджменту з урахуванням потреб сучасного суспільства в умовах глобалізації та інформаційної війни;
- проаналізувати зарубіжний досвід сучасних форм і методів обслуговування різних категорій користувачів у бібліотеках.

Методологія дослідження. Для розв'язання поставлених завдань було використано загальнонаукові та спеціальні методи для дослідження інноваційної діяльності закладів культури в умовах інформаційної гібридної війни. Зокрема, *аналіз контексту та ситуаційний аналіз* було використано для оцінки специфіки інформаційної гібридної війни та її впливу на діяльність культурних установ, що дозволяє зрозуміти, як саме зміни в інформаційному просторі та стратегічне застосування інформаційних технологій змінюють роботу культурних інституцій. *Порівняльний аналіз* було використано для порівняння досвіду культурних закладів до і під час інформаційної гібридної війни в Україні та в інших країнах, що стикалися з подібними ситуаціями, що допомогло виявити успішні стратегії та методи інноваційної діяльності. *Контент-аналіз* використовувався для аналізу медіа, публікацій, постів в соціальних мережах та інших матеріалів, що поширюються закладами культури. Це дозволило вивчити, як культурні інституції реагують на інформаційні виклики, як вони застосовують інноваційні методи комунікації та як адаптуються до нових умов. *Теоретико-методологічний підхід* дозволив здійснити теоретичний аналіз використання концепцій інновацій, сучасних моделей управління культурою в умовах війни, зокрема в контексті гібридної війни. Застосування цих методів дозволили глибше зрозуміти вплив інформаційної гібридної війни на діяльність закладів культури, їх інноваційну стратегію, а також ефективність адаптації до нових викликів.

Наукова новизна дослідження полягає в розробці нових теоретичних моделей інноваційної діяльності культурних установ, що працюють в умовах гібридної війни, що включає адаптацію до зміни умов зовнішнього середовища, зокрема в умовах інформаційних атак, пропаганди та психологічних операцій, а також в систематизації нових підходів у взаємодії з різними групами аудиторії та розробці ефективних методів цього процесу.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що матеріал, теоретичні положення, що містяться у роботі, можуть бути використані у науково-дослідній сфері та стануть основою для подальших досліджень з цієї

теми. Також матеріал може використовуватись у навчальному процесі для спеціальності 028 Менеджмент соціокультурної діяльності, наприклад у вигляді читання для предметів, що цілком або опосередковано стосуються інноваційної діяльності закладів культури в умовах інформаційної гібридної війни.

Апробація результатів та публікації. Мельник С.П. було здійснено шляхом оприлюднення досягнутих результатів на II Міжнародній науково-практичній конференції «У пошуках нових сенсів полікультурного світу повоєнний діалог культур». 16-17 травня 2024 року на тему: «Локальна культурна спадщина як основа культурного піднесення та збільшення регіонального культурного піднесення та збільшення регіонального культурного виробництва у повоєнній Україні»; на VIII Всеукраїнській науковій конференції молодих вчених, аспірантів та магістрів «Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір». 7 листопада 2024 року на тему: «Проектна діяльність бібліотек: інноваційний підхід до задоволення культурних та інформаційних потреб».

Структура роботи обумовлена логікою розкриття теми, метою та завданнями дослідження. Кваліфікаційна магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 103 сторінки. Список використаних джерел охоплює 72 позиції.

РОЗДІЛ 1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ

1.1. Роль культурного сектору у посиленні інформаційної безпеки України

Сьогодні ми живемо в інформаційному світі і усвідомлюємо, що інформація постійно має перевагу над людиною тому, що обсяг інформації далеко великий, інформатори не думають про наслідки. Сучасне українське суспільство мешкає у соціальних мережах де можна легко керувати і вести пропаганду проти нашої держави. Так на початку війни Україна була не спроможна подолати інформаційну війну, вона була не готова. Пропаганда окупанта активно веде свою дезінформацію, створила образ ворога і вводить в оману суспільство, розповсюджуючи у соціальних мережах, на своїх телеканалах, активно використовує бот ферму та тролі, щоб поширювати неправдиву інформацію. Усі ці фактори в соціумі регулярно впливають на життя пересічного громадянина, постійно йде тиск агресора, насадити та завоювати для себе прихильників своїх незрозумілих цінностей. Ворог-окупант намагався за три дні завоювати нашу країну, позбавити українців власної історії, культури, ідентичності, знищити Україну як суверенну незалежну державу, яка має свою гідну історію. Російська диверсія на кожному кроці, показує свою гібридну війну. Але не маючи достатньо озброєння, українці все-таки спромоглися втримати державну гідність, підтримати мужність військових і дати відсіч ворогові.

Інформаційний фактор у світі має великий вплив на усі сфери діяльності людства. Методи поширення інформації значно збільшилися, завдяки соціальним мережам в інтернеті, що робить широке коло поширення новин. Інформація на сьогодні є важливим напрямком розвитку людства, має шлях різних можливостей бути корисним світовому рухливому прогресі, що розвиток країни зростає. Однак, інформація має негативний вплив, яка маніпулює, підштовхує, розгортає, різні інформаційні потоки так, що викликає виникнення

гібридної війни. Ми бачимо, що гібридна інформаційна війна набула нового панського рівня, що включає неправдиву контраверсійну маніпуляцію. Майданчик соціальних мереж створив віртуальний простір, формуючи різні міфи, стереотипи, вплив на людську свідомість. Віртуальний простір стимулятор реального часу, який впливає на людську психологічну напруженість, витісняючи реальну дійсність. Інформаційна агресія Росії проти нашої держави, активно проявляється не тільки через звичні засоби масової інформації (радіомовлення, періодичні видання, телеканали), та поширення неправдивої інформації через соціальні мережі. Агресія Росії полягає в цій війні посіяти страх, зневіру, національну невпевненість, впливати на цінності і пріоритети нашої держави [36].

Жертвами гібридної війни стали не тільки Україна, а держави, які постійно розуміють інтерес та загрозу з боку Росії. Так це країни які межують з країною агресоркою: Польща, країни Балтії, Східної Європи тобто ці країни усвідомлюють, що Росія має свою зацікавленість захопити для себе території, контролювати та впливати на внутрішню політику держав [62, с. 4-8].

Російська федерація на світовому рівні, веде велику інформаційну війну проти України. Вона світовим лідерам постійно інформує, неправдиву інформацію для того, щоб зневажали нашу державу. Постійно блокує, не допускає обговорення важливих стратегічних питань, особливо край важливо для цивільного населення, інфраструктури, економіки та воєнної справи. Російські розвідувальні служби активно діють проти західних країн. Вони послаблюють політичні інституції, впливають на демократію, свобода слова, активно розповсюджують фейкові новини, втручаються у виборчий процес та у референдуми, підбурюють до сепаратизму та різних протестів та інші заходи. Отже, країни заходу повинні збільшити співпрацю у сфері безпеки, стати важливим знаряддям дієвої протидії російському впливу. Під час конференції «Уроки гібридного десятиліття» заступник Генерального секретаря НАТО Антоніо Міссіролі наголосив на необхідності побудови стратегії стійкості (resilience) для держав членів НАТО, що допоможе зробити «спільний дім»

вогнетривким. Видатні експерти зазначили, що в умовах інформаційної гібридної війни деструктив переважає над конструктивом, ірраціоналізм – над раціональною поведінкою [62, с. 18-19].

Згуртована українська нація живе у складний час. Війна застала нас думати і цінити життя, цінити своїх близьких, цінити свої традиції, культурну ідентичність власної історії. Переглядаючи філософську літературу і прочитуючи думки філософів з'ясувалося, що цінність українського суспільства має важливе значення у житті людини. Ми бачимо, що постає вагоме завдання зі збереження, українських надбань, таких як духовні, національні, політичні, суспільні цінності. Традиції, обряди, звичаї, ритуали в яких закладається певні цінності наслідування через соціальні заклади (школи, університети, дитячі садки) відіграють головну роль у формуванні та переданні цінностей молодим поколінням [14].

Духовні цінності можуть виявлятися через соціокультурні орієнтири (символи, образи, норми). Цінності проявляються у творах мистецтва, наукових працях, філософських теоріях та релігійних навчаннях. Ми знаємо, що духовність і культура це дві ознаки без яких українське суспільство не може існувати. Духовна цінність народу є частиною духовної культури. Вона має особливий характер, та відсвічує роль в національній культурі, фольклорі, традиціях, звичаях, міфології, мистецьких творах, тощо. Культура духовності висвітлюється постійно у музичних, літературних, мистецьких творах вона допомагає творити національну ідентичність, збереження культурних традицій, важливих пам'яток, та громадських цінностей. Спільні духовні цінності згуртовують навколо себе спадковість національних здобутків, еднають людей, мають спільну мову, сприяють згуртованості для рішення суспільних питань .

Історичні зміни у нашій державі трактують, що сьогодні ми боримся за своє право на мапі Європейського союзу. Російська держава своєю брехнею паплюжить нашу віковічну історію. Українці ціною свого життя виборюють незалежність та суверенітет нашої держави і звільняються від «російського іга». Національні цінності мають надзвичайно важливе значення, адже вони є

основою національної безпеки, допомагають єднати соціум задля патріотичного налаштування, орієнтуватися у будь яких ситуаціях особливо у цей військовий стан та завжди приймати правильне рішення. Українська держава постійно доводить, що національна цінність завжди була актуальна будь яких вікових століттях. Зустрічаючи інформаційну безпеку у нинішній военний час, громадськість вимагає нові засоби стратегії безпеки, щоб подужати інформаційні фейки, які впливають на події війни [13, с. 718–720].

В нашій державі Конституція України гарантує рівність перед законом та забороняє будь яку дискримінацію. До таких цінностей належить захист права і свободи людини, держава гарантує на свободу слова, право на життя ,свобода совісті, право на працю, соціальний захист ,законність, суверенітет тощо [23].

Органи місцевого самоврядування, яке базується на народовладді законності; гласності; колегіальності; поєднанні місцевих і державних інтересів; виборності; правовій, організаційній та матеріально-фінансовій самостійності в межах повноважень, визначених цим та іншими законами; підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами є важливою ланкою для суспільного життя пересічного громадянина, що забезпечує загальнолюдські цінності, на сімейно- побутовому рівні суспільства.

Культура є головною основою і стійкості України в неї одна мета, йти впевнено до перемоги над ворогом. Українська влада та суспільство вважає, що на сьогодні культура це другий фронт. За весь час війни, українська культура прорвалася в світові тренди і добилася визнання не тільки у Європі, але усьому світі. Український інформаційний фронт знаходиться на передовій для дізнання механізмів інформаційного впливу ворога. Завдяки цьому українська публіка ефективно розглядає протидії інформаційного штурму ворога. Інформаційний штурм ворога завзято завойовує конкретні канали, які популярні в мережі інтернет, використовує майданчики як (Facebook, Instagram, Telegram, TikTok) використовує гібридні впливи як на вразливі теми, що можуть визвати різні симптоми емоцій, нагнітати страх, гнів, що доводить для розлому у суспільстві.

Українська публіка повинна критично мислити і відрізняти де фейки і маніпуляція. На сьогодні українське суспільство може стати прицілом кібератак та тероризму. Разом з тим, кожен повинен усвідомлювати ситуацію і самостійно вживати різні заходи, врятувати себе від ненадійних обставин: ми постійно перебуваємо в мережі інтернет, коментуємо, читаємо, спостерігаємо за гіркими образами один до одного, реагуємо на неправдиву інформацію. Для нашої країни важливо протистояти ворогу намагатися знайти сили, подолати пряму воєнну агресію і аргументувати світу, що Росія не «миротворець», як вона себе називає, а загарбницька держава, яка є стороною конфлікту [62, с. 22].

Новітні технології, змінюють механізм елементів, сприймання достовірної інформації. В умовах глобалізованого всесвіту світовий простір звужений інтенсивними комунікаціями, зростає суперечливий діалог між народами [43, с. 350]. Культура під час війни несе впевнено свій стрій, вона змінює форми роботи, але цінності не втрачає. Прем'єр-міністр країни Великої Британії Вінстон Черчилль відмовився скоротити кошти на культуру заради оборони. «А за що ми тоді воюємо?» — запитав Черчилль. Ця історія Другої світової війни доводить, про те що культура впливає на хід війни.

Використання культури у війні стало яскравим явищем в російсько-українських відносинах останніх років. Інформаційна війна ведеться в середині країни й за її межами – в телевизорах європейців й американців. Поки боротьба триває, культура на тлі війни продовжує свій розвиток і видозмінюється під впливом конфлікту [29].

Нині по всій Україні культурний фронт об'єднався за для підтримки наших Збройних Сил України. Культурна спільнота разом з аматорами мистецтва, проводять благодійні концерти, ярмарки, презентації, фестивалі, музейні екскурсії, літературні зустрічі, театральні постанови. Війна з Росією іде й через масові культурні заходи, показуючи супротив нашої боротьби до ворога. Чим більше відбуватимуться різних форматів заходів, тим голос країни лунатиме по всьому світі.

Масова культура має важливий вплив на свідомість суспільства. Особлива роль масової культури - це поширювати типові спрощенні погляди на всесвіт. Кінематографія, музика, телевізійні передачі та інші продукти масової культури, пропонують правдиві образи чи ідеали, щоб діяти на пам'ять і вчинок, користувача мережі інтернет. Через різні медіа-канали масова культура має доступ до великої аудиторії, що надає можливість швидко донести свої наративи. Ми бачимо, інформація активно впливає на процес людської діяльності для здійснення різних цілей і досягнень.

Російська масова продукція, дійсно присутня в українській спільноті. Вона створила майдан для стабільного показу та завзято поширює на ній гібридну пропаганду та фейки у інформаційному українському просторі. Створений гібридний майдан постійно маніпулює громадською думкою головне сформоває переконання своїх фактів. Фейкові російські новини транслюються по засобам комунікації різного зарубіжжя, що підривають державність та ідентичність суверенітет нашої держави. Російська продукція так і продовжує бути популярною, завдяки тому, що має російське минуле. В цьому відіграє велику роль у підтримці культурної російської продукції. Накладені санкції не вплинули на російську масову продукцію вона і далі існує на українському ринку.

Зважаючи та тривалий час присутності російського масового продукту, що надалі прощтовхує свою культурну продукцію, шукає за великі кошти нелегальні канали, які не підпадають під санкції, а також знаходять способи залишитися на українському ринку в соціокультурному та інформаційному просторі, необхідні комплексні заходи для підтримки наболілих питань для розвитку українського продукту, що повинні замінити своєю продукцією, російські зразки [36].

Арт-культура швидко зреагувала на події війни, в якій простежуються поєднання художніх та естетичних виразів. Саме арт-культура виражає глибокі протести проти російсько – української війни, гасло до миру та братерства, підтримка морального духу та сприяє формувати правильну думку людей. На

музику багато покладено слів, виконавці співають пісні, висвітлюючи суспільству про нелегке сьогодення у час війни, віншують патріотичний дух, незламність українського народу.

Українські письменники створюють художні літературні твори, що висвітлюють реалії війни, діляться особистими спогадами та думками. Сучасна мовна політика повинна звернути увагу на книговидання перше за все для дітей та молоді. Наше зростаюче покоління має жити і розвиватися під час війни. Патріотичні книги про війну це література, що формує національну ідентичність, любов до своєї країни. Літературне видання під час війни це чинний захист рідної мови, історії, культури, духовності.

Протягом цього року національні стенди України були представлені на книжкових ярмарках у Вільнюсі, Болоньї, Лондоні, Лейпцигу, Варшаві, Буенос-Айресі. Український інститут книги повідомив на своєму сайті, що Україна представить національний стенд на Вільнюському книжковому ярмарку у Литві під гаслом «Крихкість існування». Це найбільший книжковий ярмарок серед країн Балтії, щороку його відвідують понад 50 тисяч відвідувачів, а книжки представляють близько 300 учасників із більше ніж 20 країн. «Присутність України на великій книжковій події у Вільнюсі дуже важлива, адже Литва – наша країна-союзниця», — кажуть в Українському інституті книги й додають, що нині в Литві перебуває понад 86 тисяч українців, серед них 52 тисячі — біженці від російсько-української війни. Організатори Вільнюського книжкового ярмарку безкоштовно надають Україні місце для стенду площею 25 квадратних метрів та необхідне обладнання [27].

Участь України в книжкових ярмарках світу, крім організаторів подій, підтримують іноземні культурні інституції, їхні представництва в Україні, дипломатичні установи нашої держави. Лондонський книжковий ярмарок — одна з найбільших книжкових подій у світі. Щороку на нього ньому укладають угоди з купівлі та продажу прав, а також дистрибуції контенту в різних форматах: тексти, аудіо, відео, цифрові технології. За словами організаторів, щороку ярмарок відвідує понад 25 000 людей, пов'язаних із видавничою

справою. У програмі 2024 року — понад 100 семінарських сесій за участі видавців, письменників, ілюстраторів, перекладачів та лідерів думок із книжкової сфери. Український національний стенд організовує Український інститут книги. Свої книги представить 8 українських видавництв: "Видавництво Старого Лева"; "Навчальна книга – Богдан"; CP Publishing; "АССА" ; Тіанашу; "Ранок"; "Наш формат"; SNOWDROP [11].

На другому професійному форумі книжкової галузі на всіх гостей чекатимуть: книжковий ярмарок з більш ніж 130 учасниками, понад 200 подій, серед яких галузеві лекції, літературні зустрічі, презентації, автограф-сесії, поетичні читання, дитяча програма, а також музичні виступи від резидентів Культурного Десанту Orchestra 59 і Remez, «Братів Гадюкіних» і етно-рок гурт «Вій». Мета КВФ 2024 — зібрати 1 500 000 грн на оновлення бібліотечних фондів військових навчальних закладів сучасною літературою [69].

Масова культура за час війни впевнено крокує, працівники культурних закладів у своїх населених пунктах, організовують патріотичні дієства. Глибокий символізм, потенціал, моральний дух, саме з цими словами українське суспільство стало активно проявляти свою патріотичну позицію. Мешканці населених пунктів активно приймають участь у фарбуванні українською символікою своїх вулиць, парканів, житлових масивів, прикрашали українськими орнаментами стіни багатоповерхівок, на фасадах торговельних будинків майорять рядки українських поетів Тараса Шевченка, Ліни Костенко, Василя Стуса та інші.

З початку війни в Україні заклади культури Кирилівської громади Запорізької області, їх учасники та їхні вихованці проводять різноманітні акції на підтримку України та наших захисників. І хоча зараз у закладах культури перебувають тільки їхні безпосередні працівники, а їхні вихованці роблять та надсилають свої патріотичні роботи дистанційно це не заважає суспільству громади висловлювати свою позицію стосовно ситуації в Україні. До Дня народження великого українського Кобзаря Тараса Шевченка КЗ «Центр культури, дозвілля» Кирилівської селищної ради Мелітопольського району

Запорізької області разом із працівниками своїх структурних підрозділів влаштували патріотичний флешмоб із публікацією концертів минулих років до Дня народження Тараса Григоровича. У зв'язку із складною ситуацією із мобільним зв'язком та електропостачанням у Кирилівській громаді великого попиту користуються місцеві бібліотечні установи [16].

А скільки масова культура провела тематичних флеш-моби, акції, фестивально-етичні свята. До Дня Незалежності України Український інститут провів масштабну кампанію "Найменша підтримка". Її мета — висловити вдячність українського народу за підтримку з боку європейських країн та громадян. Ініціатива охоплює: мітинги на вулицях європейських міст, флешмоби в соцмережах, випуск унікальних газет, які вшанують тих, хто залишається з Україною у найскладніші часи. Аби підкреслити важливість маленьких актів підтримки, Український Інститут створив міні газети, помістивши дописи друзів України у соцмережах на перші шпальти. Кіоски з мініатюрними виданнями вже розмістили у Європі: як українські компанії, що переїхали після початку повномасштабного вторгнення, а так і місцеві підприємці, які відкрито висловлюють підтримку Україні. Окрім мініатюрних газет, пости прихильників України побачать тисячі людей в європейських аеропортах, де триватиме кампанія: в Мюнхені та Дюссельдорфі, Римі та Мілані, Празі, Ризі, Таллінні та багатьох інших містах. Strichka — цифрова спільнота українців, що діють за кордоном — запустила серію квестів, щоб висловити вдячність людям з різних країн за їхню непохитну підтримку України. Завдання можна знайти у застосунку ком'юніті [45].

Мальовничий орнамент Марії Приймаченко та інших майстрів художнього мистецтва в знак єдності та громадської позиції використовується в патріотичних гаслах. 25 лютого 2022 року російська авіація зруйнувала Іванківський історико-краєзнавчий музей, де зберігалися картини всесвітньо відомої української художниці. Сторож та двоє мешканців села залізли через вікно в музей та одразу побігли до старовинної дубової діжки — туди напередодні сховали картини Марії Примаченко. Коли всі 14 робіт були ззовні,

чоловіки почали рятувати інші експонати. На жаль, всі експонати врятувати не вдалося. У пожежі загинули роботи ще всесвітньо відомої ткалі Ганни Верес. Німецька спільнота підтримала Іванківську селищну громаду, передавши картину ерлангенського художника Фрідріха Лінера та художні матеріали для Дитячої школи мистецтва імені Марії Примаченко, що знаходиться біля зруйнованого музею. Передача картини ерлангенського художника Фрідріха Лінера є культурною підтримкою німецьких культурних діячів України [2].

З початком повномасштабного вторгнення російських військ на територію України, зникла будь-яка актуальність проведення культурно-розважальних подій. У перший місяць було складно передбачити, як зміниться індустрія та який це матиме вплив на неї. Практично одразу ми помітили, як закордоном від великих клубів до маленьких колективів відбувся бум у проведенні подій, кошти з яких перераховували благодійним організаціям. Згодом така практика з'явилася і в Україні. Одним із перших став концерт О. Е. «І все буде добре» в підземній станції київського метро «Золоті ворота», подію транслювали у 14 країнах світу, а отримані гроші передали в благодійний фонд «Твоя опора». Таку тенденцію підхопили всі: від артиста, який поїхав у тур, до клубів, які відновили роботу та повністю чи частково донатили прибуток на користь армії [18].

Тисячі благодійних заходів проходять по всій Україні і за її межами на підтримку українських військових та постраждалих від російської окупації. Таким чином, що масова культура під час війни інформує світ про злочини агресора проявляє свою позицію і опір протистоянь ворогу, боротьба триває за культуру, що прагне мати свою ідентичність [34].

Культурний всесвіт використовує у своїх стратегіях розвитку новітні технології в яких є свої пріоритети, цілі, завдання. Основні завдання культури це пошук нових форм роботи і методів, що змінюють негативний вплив на умови та процес роботи, забезпечать культурний рух. Модель соціокультурних трансформацій панує у всьому світі, впливаючи на життєдіяльність людини, надають можливість розвиватися, сприяють якості життя, обміну знаннями,

культурними цінностями. Культура є потужно рушійна сила, яка сприяє об'єднанню суспільства, регулює процесом розвитку толерантності, підвищення обізнаності, підтримує креативність та інновації [25].

Сучасні спрямування культурного розвитку в різних країнах світу стають важливим інструментом міжнародної дипломатії. Культурний обмін та співпраця між країнами сприяють зміцненню міжнародних відносин, розумінню та довірі між народами. Це включає проведення міжнародних фестивалів, виставок та культурних програм. Наша культура змінюється, насичується новим складовим репертуаром за для збереження історичних пам'яток, культурних цінностей, креативної індустрії, туризму і намагається стати визначним чинником у розвитку своєї держави. Розвиток культури у економічному напрямку, розглядається як важливе знаряддя зростання і впровадження інвестиційних проєктів, сприяння економічному зростанню та збереження робочих місць і створення нових.

Одним із ключовим способів забезпечення фінансування на розвиток культурної галузі є державно-приватне партнерство, що гарантує інвестиції для втілення нових культурних проєктів, фінансових грантів, нові послуги, партнерство з зарубіжними державами та поліпшення іміджу. Дослідження «Культура і креативність» засвідчує, що на територіях історичних громад, де збережена культурна спадщина, публічне і приватне партнерство має позитивний вплив на соціально-економічний розвиток. Основний механізм публічно-приватного партнерства це досягнення ефективних цілей для інвестицій у культурі, зміцнення територіальної громади та забезпечити сталий розвиток регіонів [59, с. 38].

Нова українська урядова політика у сфері культури розробила нові інституції: Український Культурний Фонд для розвитку інтелектуального та духовного потенціалу; Український Інститут забезпечує міжнародні культурні зв'язки між людьми та інституціями і взаємодію та співпрацю України за кордоном; Український Інститут Книги - формує державну політику у книжковій галузі, виконує популяризацію книгочитання в Україні, підтримує

книговидавничу справу, заохочує перекладацьку діяльність, популяризує українську літературу за кордоном; створене раніше Державне агентство з питань кіно, заснувало можливість грантового фінансування у сфері культури. Ці інституції засновані на сучасних принципах управління та забезпечують прозорість доступу до інформації та можливість суспільству стежити за діяльністю роботи закладів культури. Урядові інституції виявили застарілі принципи роботи, які існували ще досі. Завдяки їм було впроваджено зміни, такий сучасний підхід зміцнює ідентичність, що заснована на цінностях.

Український культурний фонд є важливим інструментом у діяльності сфери культури, створює як найкращі умови для розвитку творчих здібностей і духовних. Фонд надає гранти, що дозволяє працівникам культурної галузі отримати фінансування для втілення проектних задумів. Тобто культурний фонд є надійним партнером для розвитку творчої діяльності. Основна функція діяльності Українського культурного фонду, сприяти підтримці грантів у сфері культури, освіти, креативній індустрії, культурно-пізнавального туризму та музичного продукту, що спрямовують для розвитку культурної діяльності України. Фінансова допомога для культури означає забезпечення стабільної діяльності та можливість розвиватися, бодай в умовах обмежувальних дій. Так, дійсно гранти виконують роль у збереженні української культурної спадщини, завдяки підтримці різних ініціатив, що популяризують підростаючому поколінню доступно і цікаво [52].

Діяльність Українського інституту книги (УІК) це є підтримка книговидавничої справи в країні. Для покращення читання Український інститут книги активно працює із великим верств населенням та залучає до розповсюдження книг за кордон, а також важливо те що працює над розвитком української культури, сприяє доступу та популярність українських видань. Український інститут книги активно використовує свої методи та заходи до інтересу літератури. Це сприяє та підвищує рівень грамотності у розвитку української культури та освіти в Україні [61].

Європейський Союз регулярно надає фінансову допомогу у підтримці культурних проєктів. Ця допомога дозволяє вітчизняним культурним проєктам реалізувати та забезпечити сталий розвиток у культурній сфері. Українські культурні менеджери стажуються у країнах Європи це надає можливість вивчати і пізнавати нові інноваційні проєкти, співпрацювати з європейськими організаціями. Завдяки Європейській програмі український менеджмент виріс і сприяє успішному управлінню галузі культури.

Відбувається розвиток різних соціальних груп, що будують культурну єдність проти зусилля Росії, допомагають розбудувати місцеву соціокультурну інфраструктуру, створюють культурні проєкти соціального захисту у забезпеченні рівноправ'я всіх суспільних груп населення і використання культурних та соціальних заходів враховуючи їхні потреби. Зміцнення і розширення громадських ініціатив дало змогу укріпити реформи культурної політики. Влада України погодила нові кроки діяльності нових інституцій, що дозволило їм працювати автономно. З'явилася низка недержавних організацій, що мають свої напрямки діяльності, які забезпечують збереження культурної спадщини, куди входять реставрація історичних об'єктів, архівування та документознавство, збирання і збереження архівних документів, протидія російським культурним впливам [31].

У Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 23 січня 2019 року було схвалено «Концепцію реформування системи забезпечення населення культурними послугами». Система забезпечує шляхи формування та впровадження державної політики, що створює якісні послуги в галузі культури. Мета даної концепції це доступ громадського суспільства до різноманітних якісних культурних послуг, творчий потенціал збереження та розвиток культурної спадщини. Система реформування культурних послуг визначається за такими підходами, що сам процес реформи був дотриманий згідно розпорядження Кабінету Міністрів України і послуги мають здійснюватися за принципами, задоволення та доступ до культурних благ і потреб, створення умов організаційних та фінансових, формування та розвиток

культурних установ для доступу до культурних послуг, вирішення проблем у сфері культури, моніторинг конкретного регіону про надання якісних культ послуг, відкритість прозорість, доступність культ послуг для всіх верст населення, запрошувати у культ заклади громадськість у прийнятті розв'язання конкретних рішень.

У концепції культурного реформування є визначні завдання. Держава має вимагати постійного виконання цих завдань а також контролю з боку суспільства і держави. Основні завдання реформи, забезпечити громадськість послугами у сфері культури, підтримка творчих здібностей, співпраця зі місцевою владою і державою, громадськими організаціями, підтримання місцевих ініціатив, соціальних груп людей з обмеженими можливостями, проводити заходи з різними групами населення, затвердження стандартів культурних послуг, здійснення моніторингу і оцінка надання послуг.

Очікувані результати завжди визначають результат виконання покладених завдань, що дозволяють: розв'язувати проблеми у культурній сфері, якість доступних послуг, фінансова спроможність громад, визначення перелік отримання послуг на безоплатній основі, раціонально використання бюджетних коштів у культурних закладах, ефективність послугів та їх підвищення, культурне та духовне збагачення українців, ідентичність і підвищення рівня розвитку населення [24].

Закон України « Про культуру» є головним нормативно- правовим актом у діяльності культури. Цей закон надає можливість, регулювати суспільні відношення, які пов'язані зі створенням, використанням, розповсюдженням, збереженням культурної спадщини і культурних цінностей та забезпечення доступу до них. У першому розділі положенні, зазначено терміни напрямків і форм діяльності у сфері культури. Культурна діяльність включає, як творча, господарська, наукова , бібліотечна, інформаційна, музейна, освітня, культурно-дозвілєва та розважальна діяльність, спрямована на створення, тиражування, розповсюдження, демонстрування, популяризацію, збереження і використання культурних благ та культурних цінностей для задоволення

культурних потреб громадян; національно-культурна державна цільова програма-це програма, спрямована на створення сприятливих умов національно-культурного розвитку, збереження національно-культурної спадщини, задоволення інтелектуальних і духовних потреб людини, та цільова регіональна програма у сфері культури, що передбачає вирішення питань, пов'язаних із діяльністю та розвитком базової мережі закладів культури всіх рівнів або відповідного рівня, а також реалізацію культурно-мистецьких проектів і здійснення державними та недержавними закладами культури заходів, що фінансуються з державного та або місцевих бюджетів; на базі об'єктів культурного призначення, що є цілісними майновими комплексами клубних закладів (клуби, будинки культури, палаци культури тощо), парків культури та відпочинку, бібліотек, музеїв, архівів історико-культурних заповідників, театральних-видовищних закладів (театри, філармонії, концертні організації, музичних колективи, ансамблі тощо), кінотеатрів, інших закладів культури; пам'яток культурної спадщини, будівель та споруд культурного призначення [49].

Довгострокова стратегія розвитку культури є важливий документ реформування роботи культури. Стратегія розвитку культури покладається на одне важне завдання, побудувати сучасну демократичну державу на основі збереження культурних цінностей, благ, традицій, культурна історична спадщина. Стратегія будується на результатах вивчення стану діяльності культури, що було проведено різними незалежними експертами, інституціями, міжнародними організаціями.

Довгострокова стратегія визначає завдання, що пройдуть термінові кроки для їх втілення. Дану стратегію обговорювали у громадських колах, обласних, місцевих, сільських рівнях, зважували думки, рекомендації, оцінка експертів і менеджерів культури.

Мета стратегічної реформи це створення та сприйняття творчої громадської активності європейського рівня, що забезпечує виконання

політичних, громадських, культурних прав, впровадження новітніх сучасних технологій із збереженням культурної, духовної спадщини.

Напрями діяльності стратегії визначає провідне місце у суспільстві та веде культуру і творчість, забезпечивши її у суспільно-економічному розвитку країни. Стратегія крокує по своїм визначеним напрямкам та забезпечує культурну діяльність в суспільно- економічному розвитку країни. Ці напрямки мають культуру вивести із політичної периферії забезпечити провідне місце в суспільстві, сприяти творчій діяльності українця та організовувати в країні суспільний європейський рівень.

Проблеми розвитку культури призвели до тяжких наслідків у політиці, соціальній сфері. З боку влади була відсутня увага, що призвело до занепаду культурної діяльності. Почались конфлікти з різною гілкою влади, недостатнє фінансування, українські митці не могли випустити свої твори тобто книговидавнича справа занепала. Зокрема, збройна агресія Росії ще добавила культурі, руйнування культ закладів, спалювання творчих надбань, зруйновані історичні пам'ятки, культура зазнала на сьогодні великих збитків і втрат. Наша культура дуже чутлива до почуття гідності, соціальної злагоди, право на ідентичність, національної пам'яті .Саме культура має бути на передньому плані у держави, центром державних інтересів, національної безпеки, національної політики. Ефектним буде те, що визнання української культури у міжнародному світі, залежить від державних органів влади [51].

Культурні стратегії відкривають шлях для розвитку культурно-мистецького життя у громадах. Стратегія культури покладається на досвід багатьох людей, що мають свої культурно професійні досягнення. Саме культурні менеджери-- це професіонали, які взаємодіють з органами влади, мешканцями міст і сіл, визначають головні цілі і завдання розвиток культурної національної спадщини.

Комунікація у суспільстві відіграє важливе значення у житті людини. Її роль не тільки передавати інформацію від користувача до місця призначення,

але допомагає у вирішенні різних конфліктів між різними спільнотами, формує повідомлення, має свою базу прихильників.

У головних рисах комунікації можна відзначити ідею комунікативної компанії, яка найсильніша, що може розкрити сферу діяльності виробництва добробуту і цінностей, форма громадської поведінки, мозкового штурму. Комунікації зафіксує місцеві суспільні заклади, допомагає та пропагує свою дію у соціальну сферу, яких засновується комунікативна площина із своїми переконаннями і механізмом побудови. Умови створення комунікаційної ділянки для громадських обмінів, появляються знаки уявлень та закріплюється знання культури. Перебуваючи у стані війни, Україна організовує професійні комунікативні осередки, створює механізм комунікації. Засоби побудування організації комунікаційного простору відрізняються від соціально-культурних об'єднань, що зібраний історично. Соціальне населення має структуру інакшу ніж громадськість у всій країні. Місцева комунікативна згуртованість(сім'я, група, колектив) мають незалежність у межах спільних структур, визначають свої способи відмінності «свого» і «чужого», свою величну мову, погляди, спосіб сприймання [43, с. 391].

Вінницька міська територіальна громада розробила стратегію розвитку культури на період до 2025 року. Головною метою стратегії культури на Вінниччині являється злагоджений розвиток громади. Ціль і завдання зберегти культурну спадщину(матеріальну і нематеріальну), підняти рівень культурного життя мешканців свого регіону. Вторгнення російської федерації на територію України, Вінницька обласна територіальна громада змусила перепланувати розвиток культури. Стратегічний план розвитку, який був прийнятий до 24 лютого 2022 року втратив своє значення. Відразу був створений новий стратегічний документ розвитку культури під час воєнного стану.

Стратегія розвитку культури Вінниччини на сьогоднішня являє собою: «зміцнення культурної ідентичності, творення сенсів і цінностей, що інтегрують громаду, зокрема в умовах долання викликів, спричинених російською агресією. Мета стратегії, безпечної культури і мистецтва на

виклики сьогодення для розвитку в майбутньому. Розвиток громади як культурного комунікаційного хабу, мистецької лабораторії для створення інноваційного культурного продукту та комфортної самореалізації митців та стартапів. Пілотування й популяризація нових проявів мистецтва, кросдисциплінарність, підтримка постраждалих від війни митців. Використання інструментів культурної дипломатії для формування позитивного іміджу міста, налагодження континентальних і глобальних комунікацій. Збереження, підтримка і розвиток мистецької освіти. Формування якісної онлайн-платформи для розширення простору надання мистецьких освітніх послуг [5].

Стратегія культурної політики у Вінницькій області до 2030 року в умовах децентралізації, включає в себе кілька ключових напрямлень, а саме «впровадження культурних прав громадян, розвиток культурної спадщини, вирішення культурних проблем, доступні якісні послуги, підтримка та збереження місцевих традицій та ремесл, вільний доступ в прийнятті культурно-мистецькому житті, свобода творчості, збереження та розвиток матеріальної та нематеріальної спадщини, пам'яток історії і культури, економічний та соціальний розвиток культури, промоція культурних надбань на регіональному, всеукраїнському та міжнародному рівнях, трансформація та модернізація культурних установ».

Стан культурної політики Вінницької області визначається на потужних і слабких сторонах, що надає характеристику звершень та обмежень запровадження соціокультурної діяльності. Тобто потужні напрямки можуть включати: підтримка організацій у фестивальних дійствах, виставок, концертів, багата культурна спадщина(замки, церкви, костели, музеї, історичні пам'ятки), розвиток та підтримка місцевої культури, фінансування грантів та різних цікавих проектів, сприйняття розвитку туристичної галузі.

Слабка сторона культурної політики Вінницької області може викликати факти які входять в історичні, соціальні, економічні, та політичні. Особливо у Вінницькому регіоні панує багата історична культурна спадщина, яка потребує стратегічного підходу до збереження культурного надбання. Але є певні

недоліки це брак певних чітких реєстраційних комплексних підходів, недостатнє фінансування для великих проектів, політична нестабільність, війна, зміна органів влади може призвести до припинення розвитку культурної політики, зниження потенціалу культурно-економічного розвитку територіальних громад з малим кількістю населення, відсутність ініціатив з боку громади, якщо активність мала то розвиток культури може уповільнюватися у сфері культури, недостатній рівень професіоналів є проблемою на сьогодні. При розробці стратегії культурної політики Вінницької області посилалися на Конституцію України, розпорядженні Кабінету Міністрів України, законах України, нормативно-правових актах, нормах міжнародного права в області культури і мистецтв [5].

1.2. Національна культурна спадщина як основа культурного піднесення та збільшення культурного виробництва

Закон України «Про охорону культурної спадщини» регулює правові, організаційні, соціальні та економічні відносини у сфері охорони культурної спадщини. Мета посвячує її збереження, використання об'єктів культурної спадщини в суспільному житті, захисту традиційного характеру середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь». У Статті 11. «Участь підприємств, закладів науки, освіти та культури, громадських організацій, громадян в охороні культурної спадщини» проголошується, що заклади науки, освіти та культури, громадські організації, громадяни можуть встановлювати шефство над об'єктами культурної спадщини з метою забезпечення їх збереження та поширення знань про них, брати участь у популяризації культурної спадщини серед населення, сприяти її вивченню дітьми та молоддю, залучати громадян до її охорони» [50].

У Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2021 року «Про затвердження плану заходів щодо підтримки сфери культури, охорони культурної спадщини, розвитку креативних індустрій та туризму» визначався

перелік заходів за напрямками: Охорона, відродження та ефективне використання об'єктів культурної спадщини; Розбудова сучасної туристичної інфраструктури; Сприяння розвитку креативних індустрій [48].

В умовах гібридної війни постає виклик перед Україною у збереженні своїх цінностей та ідентичності які характерні українському народу. Саме цінності відображають у переконаннях дотримання традиційних вподобань, що матеріальна власність, духовна, інтелектуальна є основою розвитку та чинником української нації. Ці цінності мають вплив на національні інтереси, але визначають безпеку України [13, с. 718-720].

З 2014 року культура не стоїть осторонь, вона продовжує свою боротьбу з окупантом в середині країни та за її межами. Поки війна триває, культура намагається продовжувати свій розвиток, більше пускає свої коріння у святу Богом землю. Культура зміцнює свій розвиток, ідентичність, збагачує свою культурну спадщину. Культура виборює своє місце і серед культур країн Європи. Росія використовує нашу українську культуру як зброю для того, щоб дезінформувати населення, затягнути у брехливе русло. Російська пропаганда не стоїть на місці, вона працює на повну потужність, створює різні масові повчання, використовує штучний інтелект. Інформаційний культурний фронт діє, він веде боротьбу проти російської пропаганди. Так, нам дуже важко вести змагання з ворогом, який викидає великі кошти на свою інформаційну політику.

Мова і культура, історична пам'ять, політична воля, суспільний розум на яких визначається свідомість і сприяє розвитку людства. Національну ідентичність формує мова і культура, що передають знання і цінності від покоління до покоління. Українська мова є основою спілкування, вона передає комплексний досвід знань суспільству. Культура об'єднує людей у звичаях, традиціях, віросповіданнях, мистецтві, художній літературі, все це показує, який історичний досвід життя українців. Ці дві цінності мова і культура захищають спадковість створюючи цілий образ української нації.

Формуючи національну пам'ять, свідомо історично допомагає зберігати і передавати здобутки і досвід, попереднім поколінням. Історична пам'ять розповідає про досвід українців, які будували свої стратегії для втілення розвитку української нації. Національна свідомість є важливою для політичної волі. Політична воля завжди захищає національні інтереси в середині країни та на міжнародному рівні. Міцна політична воля української нації сильно протистоїть загрозам гібридної війни, захищаючи незалежність та суверенітет держави. Політична воля об'єднує громадськість до спільної мети і дій, формує єдність і солідарність українського народу. Суспільний розум згуртовує свідомих українців, забезпечує підтримку, сприяє розумінню історичного минулого, усвідомлює національну цінність підвищує рівень відповідальності за краще життя країни [43, с. 315].

В умовах повномасштабного вторгнення були внесені суттєві корективи щодо захисту і збереження об'єктів культурної спадщини. Зокрема, досвід Національного інституту культурної спадщини та багаторічна польсько-українська співпраця стали основою для організації ефективної підтримки об'єктів культурної спадщини, розташованих на території України, з першого дня війни. Вже 24 квітня 2022 року професор Пьотр Гліньські, віце-прем'єр-міністр і міністр культури та національної спадщини, заснував Центр допомоги для культури в Україні в структурі Національного інституту культурної спадщини. Першою діяльністю Центру була координація державної допомоги культурному сектору в Україні. Центр є операційною основою Робочої групи з моніторингу та аналізу загроз культурній спадщині, створеної при Міністерстві культури та національної спадщини, і здійснює різноманітні заходи на підтримку захисту культурної спадщини в Україні. На території України до війни налічувалося понад 5 000 музеїв, 65 історико-культурних заповідників та близько 170 000 зареєстрованих пам'яток, у тому числі сім об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО. Після року війни Міністерство культури та інформаційної політики України зафіксувало понад 1200 (дані станом на січень 2023 року) випадків руйнування військами Російської Федерації об'єктів культурної

спадщини України. Ця цифра зростає щодня і досі не охоплює всіх територій та руйнувань, особливо на окупованих та замінованих територіях. Менше половини зруйнованих об'єктів в Україні – це релігійні об'єкти, значну частину становлять етнографічні та меморіальні музеї. Надзвичайно цінними об'єктами під загрозою є археологічні пам'ятки, які становлять більше половини пам'яток в Україні. Об'єктами атак російської армії стають історичні місця, археологічні пам'ятки, бібліотеки, школи та музейні колекції. Передусім те, що є носієм української ідентичності – не лише люди, а й об'єкти та місця. Частина з цього є європейською та світовою спадщиною. Росія знову воює з цивілізованим світом [58].

Українські міста і села, які перебувають на лінії зіткнення потерпають від ракетних ударів, агресор знищує ідентичність, унікальність культурної спадщини. Органи самоврядування поставили завдання, ввести безпечні заходи для діячів культури, які змушені виїжджати із свої мешкань і долати психологічний синдром.

Військова агресія Росії спричинила велику шкоду та загрозу об'єктів культурної спадщини, вони потребують увагу, захисту і збереження. Історичні пам'ятки та архітектура є важливі символи української культури. Знищуючи культурні об'єкти, Росія прагне доказати, що наша історія нічого не варта, вона хоче знецінити нашу історичну спадщину та культуру, а робить це вона через брехливі факти та маніпуляції.

Під час військових конфліктів історична та культурна спадщина зазнає значних руйнувань і втрат, що негативно позначається на туристично-рекреаційному потенціалі країни та на фізичному і психологічному стані її громадян. Нині українські культурні інституції, підпорядковані Міністерству культури, активно працюють над захистом матеріальної й нематеріальної спадщини. Їхня діяльність включає забезпечення безпеки історичних експонатів, галерейних творів і мистецьких об'єктів, координацію заходів щодо музеїв у різних регіонах, евакуацію найцінніших експонатів до спеціалізованих сховищ.

Український інститут національної пам'яті через офіційний сайт і соціальні мережі регулярно інформує про руйнування історичних пам'яток. Водночас Історичний культурний фонд ініціював розірвання співпраці з країною-агресором, звернувшись до міжнародних організацій. Цю ініціативу підтримали Європейська асоціація фестивалів, Вільнюський міжнародний кінофестиваль, мистецькі ради Канади та Англії, Міністерства культури Естонії, Іспанії та Литви, Литовська рада з питань культури, Міжнародна рада архівів, Кіноінститут Словаччини, Ісландська асоціація художників та інші організації.

Мережа зарубіжних установ також долучилася до захисту української спадщини, створюючи комітети на підтримку України. Активну участь беруть польський Комітет допомоги музеям України, німецька Мережа захисту культурних цінностей України, Національний музей Фінляндії, а також реставратори з Хорватії. Їхня діяльність включає фінансову підтримку, технічну допомогу, консультації, навчання та обмін досвідом щодо евакуації та збереження культурних цінностей. Ці ініціативи демонструють міжнародну солідарність і створюють основу для відновлення української спадщини після завершення бойових дій.

З березня 2022 року український уряд спільно з волонтерськими організаціями здійснює оцифрування культурних об'єктів, створюючи онлайн-архіви для збереження інформації на випадок їх фізичного знищення. Міжнародний проєкт "Врятувати українську культурну спадщину онлайн" об'єднав фахівців із різних країн, що дозволило швидко архівувати унікальні документи, фотографії, мистецькі твори та інші цінності. Резервні копії цих матеріалів зберігаються у хмарних сховищах, зокрема Гарвардського українського інституту та Університету Альберти, що забезпечує довготривалий захист даних [66].

Військова агресія Росії завдала великих втрат і збитків не лише матеріальній культурній спадщині а й і нематеріальній культурній спадщині. Ця війна російсько- українська поставила під загрозу мову, традиції, звичаї та

всі культурні національні надбання українського народу. Військове вторгнення Росії на територію нашої держави люди змушені були покинути свої населені пункти де шанувалися свої сімейні та громадські традиції і звичаї, що передавалися від покоління до поколінь. Цими варварами знищено тисячі культурних закладів де береглися людські творчі надбання нематеріальної спадщини. А скільки загинуло професійних працівників культури, які намагалися спасти, сховати, витягнути з вогню надбання української нації жертвуючи своїм життям. Війна несе загрозу мовним меншостям, що несуть український регіональний діалект для колориту української мови, є вагомою часткою нематеріальної культурної спадщини.

Сукупність українських законів про нематеріальну спадщину ґрунтується на Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини. Ця Конвенція була прийнята в Парижі в 2003 році, з метою захисту та підтримки різних культурних спадщин, що уводить різні види нематеріальної культурної спадщини як традиції, звичаї, фольклор, мистецтво, музика та різні ремесла. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини тісно підтримує Україну та надає невідкладну міжнародну допомогу для охорони української спадщини.

Україна живе багатими українськими національними традиціями, які відображають колорит українського народу та його спосіб життя. Саме нематеріальна культурна спадщина є дзеркальним джерелом розвитку українського туризму. Об'єкти нематеріальної культурної спадщини приваблюють туристичну галузь, яка допомагає популяризувати, привернути увагу відвідувачів та збагатити культурний досвід. Ефективний збалансований підхід до застосування нематеріальної культурної спадщини в галузі туризму, дозволить приберегти та вберегти культурні цінності, зробивши їх загальнодоступними і привабливими, модерним у суспільстві. Для розвитку нематеріальної культурної спадщини це буде сприяти довготривалому існуванню, зберігаючи для майбутніх поколінь [41].

Під час військового конфлікту український народ об'єднується і міцно тримає в руках свої корені та цінності. Нематеріальну культурну спадщину не збороти, вона передає свої знання у піснях, легендах, віршах, казках та традиції, і в цей військовий час підтримує внутрішній дух людей робить опір ворогу та надихає на виживання.

Збереження та захист нематеріальній культурній спадщині залежить від державних органів влади, міжнародних організацій, громадських організацій, активістів. Потрібно активно захищати і розробляти заходи по захисту і збереження нематеріальної спадщини, під час війни. Це можна приймати участь у міжнародних програмах, є у нас активна співпраця та підтримка з UNESCO, яка надає експертну оцінку та матеріальну допомогу.

Впродовж російської агресії проти України в публічному просторі багатьох населених пунктів відбувалися зміни, що відбивають нові потреби, способи його використання для створення нової моделі історичної пам'яті. По-перше, згідно законів про декомунізацію пройшло масштабне перейменування площ, проспектів, вулиць, провулків тощо, демонтаж комуністичної символіки та пам'ятників, які присвячені комуністичним лідерам.

9 квітня 2015 року Верховною радою України був прийнятий Закон «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів та заборону пропаганди їхньої символіки». Про це свідчить, що українська влада та український народ засуджує тоталітарний режим комуністичної влади та піднявся проти їхніх злочинів та терору, який завдав морального і фізичного страждання, порушував права людини. Першочергово в Законодавстві встановлено ліквідація національної ідеології та мета не допустити повторення злочинів комуністичним тоталітарним режимом. Українська влада постійно здійснює пошуки злочинів комуністичної влади проти українського народу, вживає різні заходи на ліквідацію наслідків таких злочинів. На допомогу злочинних пошуків держава заохочує громадські організації, інституції, органів самоврядування які проводять дослідницьку роботу згідно вимог Закону. «Про засудження комуністичного та націонал-

соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів та заборону пропаганди їхньої символіки» за порушення цього закону є кримінальна адміністративна відповідальність [47].

Саме російський окупант, підкреслює та використовує комуністичні символи як згадка про минуле, щоб використати для зміцнення пропаганди проти українського народу. Та про те, тільки декомунізація мусить очистити українське суспільство від пропаганди і мислення та зміцнити національну безпеку країни. Сьогодні українське молоде покоління загартоване для очищення від комуністичного режиму, який замордував мільйони невинних людських душ. Процес декомунізації розпочався по всіх регіонах нашої держави. Засоби масової інформації, політичні критики, експерти, обговорювали та висловлювали свою думку про хід декомунізації. А соціальних мережах створювалися різні платформи, вислуховуючи думку громадськості.

Висновки до розділу 1

Згуртована українська нація живе у складний час. Війна змусила нас переосмислити свої цінності, навчила цінувати життя, берегти близьких, поважати традиції, культурну спадщину та усвідомлювати ідентичність власної історії. Духовна спадщина народу є невід'ємною частиною його культури, яка підтримує силу духу, єдність і прагнення до свободи. У воєнних умовах вона стає символом людської доброти, поваги, патріотизму та солідарності. Війна – це жорстке випробування, яке допомагає українцям усвідомити справжні пріоритети, зосередитися на фундаментальних цінностях, які мають важливе значення для існування нації.

Культура завжди була ключовим елементом самоідентифікації українців. Сьогодні вона відіграє важливу роль у зміцненні стійкості суспільства та відновленні після втрат. Це не лише збереження традицій, а й потужний інструмент протистояння зовнішнім викликам. Українська влада та суспільство

визнають, що культура – це другий фронт, який доповнює військову боротьбу за незалежність. Вона має стати одним із головних пріоритетів державної політики, національної безпеки та стратегії розвитку. Держава активно інтегрує культурну складову в загальну концепцію національної безпеки, створюючи механізми для збереження та популяризації культурної спадщини навіть в умовах війни.

Культурна стратегія України спрямована на створення умов для розквіту мистецького життя, збереження і примноження національної спадщини. Це стратегія, яка допомагає українцям жити у культурі й творити її водночас. Завдяки їй формуються платформи для діалогу, розвитку креативних індустрій та інновацій у культурній сфері. Культура сьогодні – це не лише про мистецтво, а й про національну ідентичність, гуманітарну дипломатію, підтримку туризму, економічний розвиток і зміцнення міжнародного іміджу країни.

У сучасному світі засоби масової інформації, інтернет, соціальні мережі, політичні промови та інші важелі впливу відіграють важливу роль у так званих "битвах свідомості". Українська культура в цих умовах стає зброєю для боротьби за міжнародну підтримку, збереження історичних пам'яток та створення майбутнього. Вона змінюється, збагачуючись новими ідеями та проектами, які спрямовані на захист культурної спадщини, розвиток туризму, освіти, креативних індустрій та укріплення національної єдності.

Військова агресія Росії спричинила значну шкоду українській культурній спадщині. Багато об'єктів історичного та архітектурного значення опинилися під загрозою руйнування або були знищені. Ці пам'ятки є не лише частиною культурного надбання, а й важливими символами національної ідентичності. Вони потребують термінового захисту, відновлення та збереження. Зусилля українських і міжнародних організацій спрямовані на те, щоб не допустити втрати цих об'єктів і створити умови для їхнього відновлення після війни.

Сучасний культурний простір України – це унікальне явище, яке вражає світ своїм багатством, автентичністю та творчим потенціалом. Українська

культура активно інтегрується у світовий контекст, зберігаючи свою самобутність і водночас переймаючи передовий досвід. Іноземні партнери, уряди та міжнародні організації долучаються до ініціатив із захисту української культурної спадщини. Це включає як фінансову допомогу, так і експертні консультації, евакуацію артефактів, створення цифрових архівів та освітні програми. Ці зусилля допомагають зберегти унікальні цінності та передати їх майбутнім поколінням.

У час, коли Україна бореться за свою незалежність, її культура залишається незламною та продовжує надихати мільйони людей у всьому світі. Вона є джерелом сили, єдності та натхнення, яке допомагає будувати майбутнє. Культура допомагає не лише зберігати єдність нації, а й розвивати її духовний і моральний потенціал, утверджувати Україну як незалежну, сильну й гідну державу.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНІ ПРАКТИКИ КУЛЬТУРНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ІЗ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЄДНОСТІ ТА ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ

2.1. Законодавчі ініціативи у сфері культури та роль державних культурних інституцій у зміцненні громадянської ідентичності. Участь України в міжнародних культурних проектах

У культурній сфері сучасні практики, постійно залучають населення до збереження культурних цінностей своєї держави. Новітні технології та методи, об'єднують різноманітні категорії населення, сприяють культурному, соціальному зросту. Сучасні практики допомагають збереженню культурної спадщини, підтримують громадські вразливі гурти у території громади, забезпечують їх доступ до історично- культурних цінностей. Сам процес соціокультурної інтеграції є технологія адаптації, підтримки груп у соціумі, тобто людство повинно себе налаштовувати до сучасного інформаційного життя. Креативність завжди межує з культурними практиками, вони є творці сучасної культури, які показують суспільству нові ідеї у змістовному творчому задумі.

Управлінські інтеграційні засади місцевих громад, здійснюються через культурний менеджмент. Тобто керівництво культурних проектів є визначальний ініціатор і творець для дійової роботи із соціальними групами. Для підтримки соціокультурної діяльності, менеджмент включає, розробку проектів, планування, структурна організація стимулює учасників до проекту, обґрунтування та контроль, оцінка процесу реалізації розвинених проектів. Культурні практики вміють працювати та формувати креативні ідеї, допомагати суспільній згуртованості та цінностей у громаді.

Соціокультурна діяльність визначає розробку проектів, просуває нові соціокультурні починання, залучення ресурсів до соціокультурних програм. Заклади культури стають дійсністю за умови ретельного планування та розподілу матеріальних, людських, інформаційних ресурсів.

Оцінка результатам цих практичних дій, що створює сприятливі умови, є мета контролювання дійового простору, соціокультурної діяльності. Головні функції менеджменту культури становить, планування, організація, мотивація, контроль, фандрайзинг, створення бренду, управління спілкування персоналом, здійснюються на новітніх засадах, що дозволяє піднести і осучаснити соціокультурних практик. Оскільки культурні практики у своїх проектах підтримують людей у місцевому осередку, стають дійовими при використанні менеджменту культури. Організація культурних проектів спрямовується на розвиток культури за умови планування та розподілу, додаткові освітні послуги надають просувати соціокультурні ініціативи, залучати ресурси до соціокультурних програм у сфері культури [60, с. 95].

Українська єдність держави склалася завдяки, власної історичної пам'яті, політичні фактори, національна ідентичність, культурна спадщина. На сьогодні боротьба за історичну пам'ять залишається на політичній стороні і отримання влади. Тобто кожна політична сила прагне отримати контроль важіль над владою та закріпити свої історичні версії на майбутнє. Ризики історичної пам'яті існує, вона деформує негативною оцінкою відносно минулого, підробка та приховання різних історичних доказових документів, радянської доби. Історичні міфи радянського періоду використовують проросійські політики, беруть як ідеологічну основу. Ці сили, маніпулюють історією радянської доби на нове підрастаюче покоління, створюючи неправдиві уявлення про минуле та мають вплив на рішення політичних сил.

Спотворення історичної пам'яті, поступово призводить до знищення суспільної ідентичності, деформує загальне міркування минулого і створює непорозуміння у громадськості. Політичні сили завжди різняться одна від одної, тому, що у них різні погляди до національної єдності. Завжди коли одні сили хочуть возродити подіє минувшини, а інші не хочуть підтримувати та дискредитують і перешкоджають вільному рішенню для розвитку країни.

Стрімка зміна навколишнього світу потребує нових зрушень у сфері культури. На сьогодні суспільство вимагає чітких, інноваційних, креативних

технологій для соціального розвитку сучасної людини. Впровадження інновацій у культурній діяльності, направляє на створення сучасного культурного продукту, що забезпечує задоволення маси у суспільстві. Нові форми роботи залежать від організацій та конструктивних рішень. Для ефективного управління культурній галузі впроваджується соціокультурне проектування, яке визначає потреби у суспільстві, ставляють мету і завдання, зацікавлюють до проекту інвестиції та очікують результати.

Регіональне проектування у культурній галузі, залишається пріоритетним напрямком. Хід розробки регіональних програм і проектів мають свою складність, найдужче вимагає ресурсів, аналіз потенціалу та вирішення конструктивних проблем, що виникнуть на шляху втілення проекту певного регіону. Соціокультурне проектування та культурна політика між собою пов'язані, у них є спільні цілі та пріоритети, допомагати культурній сфері у розвитку .

Процес розробки соціокультурних програм дійсно складний, регіон користується власним характером в історичному, соціально-економічному культурному просторі. Реалізація проекту допомагає оцінити потенціал, які ресурси можуть бути використані, щоб були ефективними [10].

У вік трансформації культурне відродження є важливим аспектом розвитку в сучасних умовах. Сучасна культурна політика охоплює та аналізує культурні процеси із світовим культурним контекстом. Зазвичай повинні порівнювати свої перспективи і проблеми із світовим рівнем, також досліджувати перспективи розвитку культурної діяльності на міжнародному рівні. Міжнародне співробітництво надало потужну підтримку для реформи української культурної політики. Європейський Союз підтримав реформи і відкрив нову епоху діяльності закладам культури.

Українська держава та Європейський Союз у 2014 році ратифікував Угоду про асоціацію з Україною та Європейським Союзом. Цей важливий крок до співпраці, що дозволяє сприяти співробітництву культурних обмінів, покращення контактів у партнерстві, а також мобільності сфері культури.

Європейський Союз, успішно фінансує грантові програми, що дозволяє якісний підхід до управління у сфері культури і поліпшує проекти для зміцнення бази майбутніх культурних програм.

Програма Європейського Союзу «Креативна Європа», вводить інновації у сфері культури, спрямовує підтримку культурного та креативного сектору. Ця програма охоплювала з 2014 до 2020 року, яка дала задум працівникам культури, обмінятися досвідом роботи між представниками культурних і креативних індустрій Європейських країн. З початку червня місяця 2021 року європейська комісія оголосила та продовжила програму «Креативна Європа» на 2021 до 2027 року. Мета цієї нової програми є зміцнення культурних інноваційних підходів та конкурентоспроможності, розвиток сучасних бізнес-моделей, розширення новітніх технологій, створює можливості для навчання.

У 2019 році була заснована програма «The House of Europe» («Дім Європи»), яка підтримувала публічне суспільство з різних країн, є на сьогодні однією з найпопулярнішою. Вона цілеспрямована на зміцнення зв'язків між Європейським Союзом та Україною. Програма «The House of Europe» («Дім Європи»), має свій бюджет, що становить 12,2 мільйона євро. Фінансування дозволяє працівникам культури, одержувати практику за межами країни, а також приймати європейських фахівців і професіоналів в Україні. Саме Європейський Союз керується фінансами, а інститут Гете виконує роль партнера.

Програма «The House of Europe» («Дім Європи»), обіймає «креативні індустрії, освіту, охорону здоров'я, соціальне підприємництво, засоби масової інформації та молодь» та «понад 20 окремих програмних напрямків, що дозволяють участь у конференціях та професійних заходах, стажуваннях, створення мережі зв'язків у ЄС, участь у навчальних подорожах, резиденціях, тренінгах та інших формах підтримки». Під час пандемії коронавірусу програма створила пакет термінової допомоги працівникам культури та фахівцям окремих галузь на суму 0,8 млн.євро, що спрямована на створення проектів, пошук нових бізнес-моделей, офісного обладнання. Розроблена

програма Європейським Союзом зіграла велику роль у подолання кризи, допомогла організаціям культурної сфери у знаходженні джерел фінансування, планування та розробка стратегії для виживання умовах пандемії коронавірусу і в цьому допомогла Британська рада та інститут Гете.

Цілеспрямованість на розвиток громадянської активності серед молоді, в українських регіонах, є програма Британської Ради «Активні громадяни» («Active Citizens»). Вона допомагає молоді до активної громадської позиції, брати участь в житті своєї громади та поглиблювати свої лідерські здібності і відповідальність перед громадою. Аплодуючи цій програмі, молодь змогла реалізуватися і внесла свої зміни у своїй громаді і активно посприяла розвитку підростаючого молодого покоління. Знання повинні отримувати різні категорії любої професійної діяльності, компетентним і впевненим у своїх професійних можливостях та справлятися з новими викликами сучасності. Професійне знання і розвиток надає Флагманська програма Інституту Гете в Україні, «Академія культурного лідера», що включає розвиток професійних навчань у галузі культури, підвищення кваліфікації, співпраця та проекти з новими партнерами, методична сучасна робота. Плідна співпраця з Інститутом Гете, Міністерство культури та інформаційної політики, упевнено поєднали компетенцію з німецькими експертами у галузі культури. Вони виступили сучасними вчителями як допомога розробці контенту, залучаючи найкращих фахівців. Сучасне партнерство своїм досвідом допомогли та оптимально вирішили проблеми в українській культурі. Вони об'єднали і створили співпрацю з практиками Європи та України в галузі культури, залучили стейкхолдерів, яким було цікаво співпрацювати з новими проектами та активним суспільством. Українське суспільство активно заговорило про ці актуальні можливості, що надає нам інститут Гете. Український культурний фонд у стратегії, який розроблений 2018 році говориться що «Український культурний фонд – це інструмент, створений державою для громадянського суспільства з метою формування спільного європейського майбутнього через

культуру», і одним із його пріоритетів є «рівний доступ до культурних ресурсів» [31].

В Європі прихильники тенденції наміряні прагнути до культурної інтеграції, та відстоюють концепції «загального європейського дому». Вони проявляють зацікавленість у захисті формування єдиної європейської культури, спільних цінностей, ідей, співпраці та територіальної цілісності. В свою чергу прихильники вірять, що культурна європейська ідентичність, сприятиме формуванню та злиття культурних традицій, об'єднання народів та єдності у Європейському Союзі. Ця позиція їхня означає, що культурна інтеграція кожної європейської країни збереже, поєднає, збагатить, характер загальноєвропейської культури [20].

Співробітництво між Україною та Європейським Союзом у сфері культури зазначена Угодою про асоціацію, вона включає декілька вагомих напрямків:

- покращення культурного обміну, поліпшення мобільності митців, створення умов для мистецтва;
- взаєморозуміння, міжкультурна розмова, публічного суспільства країн Європейського Союзу та України.
- співробітництво на міжнародному засіданні, розвиток багатогранної культури її збереження й оцінка культурної історичної спадщини.
- розвиток української культурної індустрії та Європі.
- запровадження принципів Конвенції ЮНЕСКО про охорону та наявність багатогранних культурних форм та культурного самовираження 2005 році.

Європейський Союз сприяє підтримці розвитку культури в Україні. Вона бачить, розвиток культури через багатогранні програми та проекти, які допоможуть зберегти та розвинути культурну спадщину. Різні програми та проекти запроваджує нам Європейський Союз і спрямовує на культурний розвиток сектора індустрії у країнах Європи. Програма «Креативна Європа»

яка направлена Європейським Союзом на підтримку культури, що включає медіа продукцію, а також охорона культурного та ділового розмаїття.

На платформі Українського центру культурних досліджень організовано Національне бюро програми «Креативна Європа Україна», ця програма дає перспективу для культурних постатям, обмінюватися досвідом та прикладами, обіймати сучасні аудиторії, мандрувати країнами Європи, співпраця із творчими партнерами. Україна бере участь у програмі «Креативна Європа», вона підписала вигідну Угоду з Євросоюзом за для підтримкам креативних ініціатив та збереження культурної спадщини своїх українських регіонів [57, с. 41].

Євроінтеграція України відбувається в умовах широкомасштабної російської інтервенції. зазначає Н.П.Воробйова. Війна, розв'язана країною-агресором, з одного боку, довела готовність українців захищати незалежність своєї країни, європейський шлях її розвитку, об'єднала українську націю і зміцнила громадську підтримку руху до ЄС. А з іншого — активізувала двосторонні процеси євроінтеграції, надала нової якості політики Брюсселя на українському напрямі, змусила переглянути підходи і пріоритети у сфері безпеки. Водночас війна, під час якої Україна зазнала колосальних людських та фінансово-економічних втрат, вплинула на характер просування до об'єднаної Європи.

Широкомасштабна війна, яка несе загрозу українській державності, змушує суттєво корегувати пріоритети внутрішнього соціально-економічного розвитку і зовнішньої політики в цілому, зосереджувати головну увагу та ресурси на опорі російській агресії. Це не може не позначатися на динаміці й ефективності просування на європейському напрямі: війна уповільнила темпи соціально-економічного реформування в рамках реалізації Угоди про асоціацію Україна-ЄС, тією чи іншою мірою ускладнила процес імплементації пакета рекомендацій Єврокомісії, оскільки реалізація деяких напрямів Угоди про асоціацію нині критично ускладнена і має здійснюватися у мирний період; загальноєвропейські норми стосовно законодавчого врегулювання окремих

внутрішньополітичних процесів мають бути адаптовані до умов воєнного стану та режиму бойових дій; війна об'єктивно знизилася інтерес і активність європейських бізнес-партнерів до розвитку контактів з воюючою країною зі складною внутрішньополітичною ситуацією, яка містить ризики та небезпеки для перспективних інвестицій і ведення бізнесу; перетворила Україну на довгострокового реципієнта міжнародної донорської допомоги; через російську експансію і тривалу війну українська сторона має зосереджувати величезні політико-дипломатичні, фінансово-економічні, кадрові ресурси на протистоянні агресії кремля на різних напрямках [7].

На платформі НАТА Hub представили унікальні проєкти, спрямовані на популяризацію української культурної спадщини.

Проєкт «Музична спадщина Буджака» має на меті створення цифрової платформи для дослідження, збереження, навчання й популяризації традиційних музичних практик регіону Буджак, розташованого в степовій частині Бессарабії. Цей регіон є унікальним етнокультурним простором, де мешкають українці, болгары, молдовани, гагаузи та албанці. Проєкт стане цікавим для туристів, місцевих жителів, викладачів музичних шкіл, науковців та музейних працівників.

3D-експедиція «Творчі портрети українських композиторів» пропонує віртуальні навчальні тури, що знайомлять із творчістю Миколи Лисенка та Віктора Косенка. Формат 3D дозволяє користувачам досліджувати локації, переглядати архівні фотографії, історичні відео й слухати цікаві факти.

Мапа «Magiropol.Me» розробляється як комплексний фіджитал-проєкт, що поєднує фізичний і віртуальний виміри. На сайті вже доступні цифрові ініціативи, а в майбутньому артмапа сприятиме формуванню спільного бачення відбудови Маріуполя.

Проєкт «Квести Україною» від платформи OKTOWN пропонує інтерактивні гейміфіковані маршрути, які відкривають історичні, культурні та природні багатства України. До розробки залучатимуть місцеві громади, що

сприятиме зміцненню національної ідентичності. Особливу увагу приділено створенню дитячих квестів, зокрема для дітей, які постраждали через війну.

Інтерактивна платформа «Країна Музеїв»/«Народний музей» стане віртуальним простором для збереження матеріальної та нематеріальної спадщини. Планується створення імерсивного 3D-простору з функціями VR і блокчейн-інтеграції для NFT-артів.

Онлайн-музей «Кровець» забезпечить доступ до оцифрованої колекції з 3700 експонатів. У перспективі платформа стане національним агрегатором приватних зібрань культурних цінностей.

Фуд-гід «Полісся: страви з поля та лісу» презентує кулінарні традиції Полісся через ілюстровані рецепти й гастрономічні ритуали, формуючи новий імідж регіональної кухні.

Проект Digital Odesa Opera House спрямований на збереження культурної спадщини Одеського театру опери та балету. Розробка 3D-екскурсії та лазерне сканування будівлі створять новий цифровий продукт, що популяризує українське мистецтво у світі.

Інтерактивний проєкт «Вчора — Батурин, сьогодні — Буча» створить оновлену експозицію Батуринської фортеці та VR-музей «Війна впритул», акцентуючи увагу на історичних паралелях і сучасних викликах.

Проект «Стріткод: історія на кожному кроці» передбачає встановлення анотаційних табличок з QR-кодами, що ведуть до платформи з інформацією про історичних діячів, увічнених у назвах вулиць.

«UkroBass» поєднує традиційну музику й сучасні технології, пропонуючи семпл-паки етноінструментів та природних звуків для створення музики.

Діджитальний музей-світлиця Миколи й Ольги Кагарлицьких відкриє доступ до їхньої колекції, цінної для істориків і дослідників.

«Цифрова кравецька книга» створює базу історичних зразків українського одягу для подальшого використання в сучасному дизайні.

Ці ініціативи демонструють інноваційний підхід до збереження й популяризації культурної спадщини України [65].

2.2. Диверсифікація напрямів освоєння культурної спадщини для розвитку культурного туризму

Збереження та популяризація об'єктів культурної спадщини територіальних громад в умовах воєнного стану є складним завданням не тільки на місцевому, а на державному рівні, викликом фахівцям світової пам'яткоохоронної галузі, зазначено в онлайн-звіті за результатами моніторингу воєнних злочинів, вчинених проти українських музеїв та нематеріальної культурної спадщини, порушень міжнародного гуманітарного права проти музеїв і пам'яток архітектури України під час повномасштабного вторгнення російської федерації. Відсутність ефективних міжнародних механізмів захисту культурних цінностей та недотримання норм міжнародного гуманітарного права, призводить до значних втрат музейних експонатів, розграбуванням музеїв російськими окупантами, що актуалізує необхідність розробки кейсів реституції культурних цінностей та компенсації за знищені культурні цінності внаслідок агресії РФ проти України [42].

Проблемою, зокрема, є й те, що Державний реєстр національного культурного надбання не є єдиним реєстром усієї культурної спадщини та культурних цінностей України, які перебувають під захистом міжнародних гуманітарних організацій та відомств.

Утвердження принципів функціонування постіндустріальної економіки, перехід до глобальної цифровізації усіх суспільних процесів, масового споживання туристично-рекреаційних ресурсів, загрожує нівелюванням унікальності національних культур; збільшує вплив туристичних потоків на знамениті історичні місця й природоохоронні об'єкти, що призводить до знищення вразливих елементів культурної і природної спадщини; зумовлює конфлікти, втім числі у соціальних мережах, на етнічному, релігійному та іншому підґрунті. В цьому контексті активізація різновидів культурного туризму, що спрямована на популяризацію локальних об'єктів культурної і природної спадщини й модернізацію туристичної галузі, інноваційну

діяльність у соціокультурній сфері й формування нових дозвіллевих просторів, сприяє покращенню туристичної привабливості регіонів та збільшення економічної життєздатності місцевих громад [71].

Піднесення туристичної інфраструктури є ваговитим фактором розбудови економічної та соціальної галузі регіонів України. Вивчення та мотивування шляхів туристичної діяльності нам показує сучасні форми роботи, які мають здатність розвинути соціальну культурну сферу місцевих громад. При розвитку туристичної діяльності місцевий бюджет наповняється від відпочинкової сфери, прибутки надходять в регіон розміщення туристично-рекреаційних об'єктів, розвивається інфраструктура, отримуються додаткові кошти для функціонування природних територій, завдяки сплаті екологічного збору з відпочиваючих, проведенню платних екскурсій, здачі на прокат туристичного спорядження, сплаті від фірм, які проводять діяльність на території рекреаційних зон та інше. Для покращення розвитку у туристичній сфері, децентралізація зробила сприятливі умови для місцевого самоврядування, керувати ресурсами, приймати рішення для розбудови туристично-рекреаційних об'єктів, повноваження над розробкою програм розвитку у сфері туризму

Для покращення соціально-економічного розвитку територіальної громади, наш туризм має стати прибутковим бізнесом у громаді. Стан туризма на території громади, має особливе місце. Нам потрібно вкладати кошти, знайти зацікавлених однодумців, які готові фінансувати у місцевий туризм. Культурний туризм має налагоджувати співпрацю з місцевим активом, органами влади, громадськими організаціями, створення стратегії розвитку туризму, виробити особливий власний туристичний продукт, моніторити соціальних мережах, відшліфувати туристичні послуги. Щоб туризм був ефективним і розвивався у правильному руслі, потрібно запрошувати спеціалістів туристичної галузі, якщо ні то потрібно некваліфікаційних працівників навчати діяльності туризму (семінари, тренінги) [67].

Під час російсько- української війни туризм в нашій державі занепадає і переживає за пошкодження інфраструктури та економічні втрати. Великі втрати туристичних просторів знаходяться під окупацією, туристичних маршрутів майже не запускаються, загарбник ліквідує що напрацьовувалося роками. На відновлення туристичної галузі піде не один рік, потрібно велетенські кошти, щоб відбудувати та сприяти поновленню туристичних шляхів і модернізація туристичної інфраструктури. Для швидкого відновлення туристичної галузі, можемо надіятися на органи місцевого самоврядування і отримати кошти із державного бюджету, залучити до фінансування українських та міжнародних інвесторів, громадськість .

Після воєнного періоду туристична галузь потребує чіткої позиції щодо відновлення її діяльності. Нам необхідно здійснити виважені заходи, які дадуть певний результат досліджень стану історично-культурних цінностей. Для відновлення потрібно:

- відновлення автомобільних доріг загального користування;
- покращення умов у закладів харчування та готельному бізнесі;
- залучення міжнародних та вітчизняних інвесторів(гранти ,проекти, програми);
- Забезпечення фахівцями туристичної галузі;
- допомагати розвитку малому і середньому бізнесу;
- використовувати інноваційні технології та їх впровадження у сферу туризму;
- розвивати різні види туристично-рекреаційної діяльності(зелений, сільський, етнотуризм верхової їзди ,велотуризм, екстремальний ,подієвий туризм);

Відновлення туристичної галузі допоможе не тільки збільшити економіку, але покращиться життя громади, здійснюватиметься охорона культурної спадщини, збільшує природньо-екологічну свідомість серед мешканців громади та туристів [1].

Розвиток туризму у територіальних громадах, в першу чергу вимагає професійного дослідження і якісної оцінки культурним та природним ресурсам, які дадуть поштовх до використання місцевої спадщини та соціокультурної інфраструктури. В цьому контексті, діяльність місцевих етнографічних, краєзнавчих, історико-побутових музеїв, як показує досвід Гніванської об'єднаної територіальної громади на Вінниччині, може стати гарним прикладом збереження культурних і природних цінностей свого регіону та країни, відродження української культурної пам'яті.

На території Гніванської громади слід відмітити об'єкти історичної та археологічної спадщини, що мають значний історико-культурний та туристично-рекреаційний потенціал: могила композитора П.І. Ніщинського (1896 рік) та Заїзд (заїзний двір) XIX століття в селі Ворошилівка; Черленківський замок (башта) XVIII ст. в с. Селище; Костел Святого Йосифа в місті Гнівань; поселення й курганний могильник скіфського періоду VIII-VII ст. до н.е. в селі Демидівка; музей-хата українського побуту «Грижинецька світлиця».

Головним пріоритетом у розвитку туризму Гніванської об'єднаної територіальної громади становить туристично-рекреаційні ресурси, які є базою привабливості туристичних потоків. На території Гніванської об'єднаної громади існують сприятливі умови для туристичної діяльності, яка надасть розширенню різних видів туристичної сфери. Туристично-рекреаційний потенціал громади пов'язаний із розвитком природничих і культурно-історичних ресурсів. До природно-рекреаційного потенціалу входять, геологічні, геоморфологічні, водні, лісові, ландшафти, кліматичні явища, які можуть активно розвиватися.

Реформа децентралізації принесла, багатонадійний ріст Гніванській територіальній громаді, виникли нові адміністративно-територіальні межі, об'єдналися 11 населених пунктів в одну потужну громаду. До складу Гніванської міської територіальної громади входять; місто Гнівань, село Грижинці, село Демидівка, село Могилівка, село Борсків, село Ворошилівка,

село Маянів, село Селище, село Урожайне, село Потоки, село Рижавка. Громада має чотири старостівських округа: Демидівський, Селищанський, Потоківський, Ворошилівський. Загальна площа Гніванської міської територіальної громади становить 244,5 км², становить населення – 18,9 тис. осіб. Гніванська громада лежить в межах Волино-Подільського кристалічного масиву, покритого четвертинними відкладами пісків, глин, вапняків та мергелів [9].

На території об'єднаних громад, існує великий природньо-екологічний потенціал для витрати туристичних потоків (проживання, харчування, транспорт, розваги, купівлі), сприятиме дохідній частині місцевому бюджету. Для туристичних мандрів у нашій територіальній громаді, безмежно цікаві привабливі місця. Для відпочинку туристів громада придатна приймати та організовувати туристичну діяльність.

Одним найпоширеніший туризма у громадах являється, природно-історичні, культурні, інфраструктурні ресурси. Кліматичні умови у Гніванській громаді сприятливі для відновлення здоров'я мандрівників протягом року. Температурна характеристика показує нам, що літо жарке вологе, а зимою м'яке морозне. Слід зазначити, що територіальна громада має поклади граніту, пегматитів, кальцитів гнейсів, піски, невеликі поклади нікелю, марганцю, урану, торфу. Природні туристично-рекреаційні ресурси представлені переважно лісами, парками, кемпінг, екотуризм. Привертають увагу різноманітні спостереження за тваринним і рослинним світом, види лікувальних трав та дикоростучих ягід.

Природні ресурси і ландшафти на території громади особливі і важливі для туристичного розвитку. Вони знаходяться практично у кожному населеному пункті об'єднаної громади. Туристично-рекреаційне в громаді становлять водойми: річки, озера, ставки, водопади, джерела, які ваблять туристів для відпочинку, ловля риби, спостереження над водоплавними птахами (лебеді, качка, чапля).

Через місто Гнівань, село Могилівка, село Селище, село Ворошилівка, протікає річка Південний Буг, а річка Рів впадає в річку Південний Буг вона проходить через село Демидівка. Русло річки Південний Буг має помірну течію, що вабить туристів для відпочинку на воді. На річці Рів у чарівних каскадах є привабливий природній водоспад, який створює чудову атмосферу для відпочиваючих. Річковий водоспад селі Демидівці, популярний особливо для фотографування, облаштування поблизу водопаду пікніків, купання, кемпінгу. У місті Гнівань, селі Ворошилівці по річці Південний Буг, щороку організують сплав на байдарках, що надає прекрасні оглядини природніх фантастичних об'єктів.

Туристичну привабливість у населених пунктах надають цілющі джерела, «Танська криниця» село Ворошилівка, «Джерело» село Селище, «Кринички» село Грижинці, які допомагають людям з лікувальною метою. Мандрівники у цих місцях можуть насолоджуватися чистою прозорою водою в усі пори року. Нинішні парки є основою культури, що відіграють важну роль в соціально-культурній сфері життя населення. Завдяки паркам реалізують важливі культурно-виховні завдання, виконують просвітницькі, рекреаційні, соціальні функції та задовольняли потреби різних соціальних груп населення в культурно-дозвіллевій діяльності. Варто побачити мальовничий «Маріїн парк»-ландшафтний парк, який знаходиться селі Селище він має туристичний потенціал для збереження культурних традицій. Для оздоровлення дітей на березі річки Південний Буг, функціонує оздоровчий спортивний табір відпочинку «Маяк» та база відпочинку «Мальви» оточений сосновим гаєм, дубів і лип, завдяки цьому з'явився мікроклімат, який відновляє організм людини та полегшує дихання верхніх шляхів [22].

Вражаючі краєвиди приваблюють туристів гранітні родовища є відомі два кар'єри Гніванській і Демидівський. Скельний ландшафт популярний фотосесіями серед молоді, та різних видів відпочинку. Справжня туристична привабливість у Гніванській міській територіальній громаді, штучна водойма «Голубе озеро» в гранітному кар'єрі, що облаштовано зоною відпочинку для

людей, село. Могилівка. Ці об'єкти у громаді є доволі міцною базою розвитку туризму.

Кожна громада особлива своєю історико-культурною спадщиною і природними ресурсами, яка дає можливості розвинути туризм у громаді. У складі туристично-рекреаційного потенціалу на розвиток територіальної громади мають культурно-історичні ресурси. Не менш привабливими пам'ятниками архітектури є сакральні споруди (церкви, костели, синагоги тощо). Тут важливим показником цінностей виступає не стільки вік пам'яток архітектури, як стильові ознаки, за якими криється вік споруди, навіть мистецька цінність об'єкту. Зокрема історичні, культурні та матеріальні і нематеріальні цінності, які нагадують нам епоху минувшини. Археологічні знахідки, наприклад руїни фортифікації Черленківського замку село Селище, старе кладовище село Борсків, предмети побуту село Грижинці, пам'ятні місця які мають історичні події, видатними діячами які передаються з покоління в покоління.

Силами місцевої громади та працівників Грижинецької бібліотеки, що вирішили зберегти історію свого села, у селі Грижинці був створений цікавий історично-побутовий музей. Задовго до створення музею завідувачка сільською бібліотекою розпочала збирати старовинні речі, що залишилися в односельчан (драгова пилка, жорна, бодня, ярмо для волів, ночви для купання та прання, маслобійка, ліжка, скриня, ткацький верстат (діючий) і демонструвати їх в приміщенні бібліотеки. Саме в цей час вирішувалося питання знести стару хатинку, що стояла на прилеглий до школи території, і перебувала в аварійному стані. Тож в місцевих жителів виникла думка створити в ній музей історії села. Своїми руками зробили реставрацію будинку, використовуючи матеріали та технології, аналогічні тим, якими користувалися наші предки, поповнили оригінальними експонатами музей, що відкрився напередодні Всесвітнього дня музею. Багато місця у музеї виділено вишиванкам. Тут представлені вишиті рушники для усіх випадків життя: до сватання, весілля, на родини, хрестини, на релігійні свята, до проводів у військо [37].

В умовах повномасштабного вторгнення, музей «Грижинецька світлиця» став важливою ланкою комунікації місцевих жителів і посів чільне місце у культурному житті кожного мешканця. Тут влаштовують благодійні ярмарки на допомогу ЗСУ, майстер-класи, квести, тематичні екскурсії, готують смачна українські страви для українських воїнів. Нового символізму набули Дні пам'яті та примирення і перемоги над нацизмом у Другій світовій війні (8-9 травня) -це виставка трофеї наших збройних сил, артефакти, фото-відео кадри російсько-української війни, що ілюструють героїзм військових ЗСУ та МВС України.

За даними Гніванської територіальної громади слід відмітити історичний архітектурний об'єкти – костелом Святого Йосифа, що споруджений у 1903-1906 рр. 19 березня 2019 року Костел Святого Йосифа отримав статус Санктуарію- прихильників римо-католицької віри місто Гнівань , могила композитора П.І. Ніщинського (1896 рік) в село Ворошилівка, Черленківський замок (башта) XVIII ст. в село Селище, заїзд (заїзний двір) XIX ст. в село Ворошилівка ,поселення Черняхівської культури II-IV ст. н.е. в село Демидівка, поселення перед скіфського періоду VIII-VII ст. до н.е. в село Демидівка, могильник курганний VIII-VII ст. до н.е. в село Демидівка.

Музеї на території громади несуть в собі історичний образ минулого і теперішнього часу. Мандрівники відвідують музеї, дізнаються про історію і культуру конкретної громади, наповнюють знання місцевими традиціями, звичаї та різні ремесла народної творчості. Гніванську громаду збагачують унікальні колекції історичного музею «Ветеран» і музею «Грижинецька світлиця» [26].

Збагатили туристичну діяльність знакові особистості, які присвятили себе у популяризації і збереженні культурної спадщини. «Народний поет» так називають мешканці села Маянів Володимира Свідзинського перекладача, краєзнавця. Селі Ворошилівці знаходиться могила українського композитора основоположника української театральної культури Петро Іванович

Ніщинський, гніванчанен найкращий вчений світу доктор фізико-математичних наук професор Бондар В'ячеслав Дмитрович.

Серед заходів народного мистецтва, які тісно пов'язані з історією, національними традиціями Подільського краю та традиційно проводяться у громадах Вінниччини, слід назвати: свято «Українська витинанка», фестивалі-конкурси хорового мистецтва ім. П. Муравського та ім. М. Леонтовича, симпозіум майстрів народного малярства «Мальована хата» (райони області), акція «Мистецтво одного села», свято сатири і гумору імені Степана Руданського, огляд-конкурс автентичних колективів на приз Гната Танцюри, симпозіум скульпторів-каменотесів «Подільський оберіг», свято кобзарського мистецтва ім. В. Перепелюка «Струни вічності», свято народного мистецтва «Великодня писанка», свято українського борщу [64, с. 38].

Пам'ятники історії та культури можуть бути дисципліною наукових навчань. У більшості випадків під ними розуміють окремі споруди, предмети, пам'ятні місця, витвори матеріальної і духовної культури, які мають історичну, наукову, художню або якусь іншу культурну цінність. Місто Гнівань славиться народними каменярями, (Радзіховський, Іщук, Собканюк) які витворяли художні тонкі шедеври із гранітного каменю (гранітні столи, лави, різні оздоби, пам'ятники). Пам'ятник «Воїнам визволителям 1941-1945рр.», пам'ятник погруддя Тарасу Григоровичу Шевченка, «Алеї Пам'яті», присвячена захисникам України, які віддали своє життя за суверенітет та незалежність нашої держави, залишивши тільки світлу пам'ять про свої героїчні вчинки на полі бою з російським окупантом.

Для громади на сьогодні постає важливе значення розвиток релігійно-паломницького туризму. Через Гніванську міську територіальну громаду проходить культурно-пізнавальний та паломницький маршрут «Подільський шлях святого Якова». Цей шлях проходить через країни Європи, що становить загальний маршрут Каміно де Сантьяго. Подільський маршрут освоєно багато паломників, туристів, науковців, істориків, що шукають затишку у культурних історичних цінностей різних регіонів, та духовної гармонії [44].

Подієвий туризм у об'єднаній громаді різноманітний і важливий для місцевої культури. Привабливість подієвого туризму демонструє культурно мистецькі заходи, (фестивалі, ярмарки, спортивні змагання, майстер класи), вони пов'язані із сезоном, сприяють і ваблять мандруючих туристів, які отримують особисте задоволення. Працівники культури комунальних закладів працюють на розвиток аматорського мистецтва, народних жанрів і творчого потенціалу. Немала увага приділяється в організаційних та масових заходів як тематичні, розважальні програми, театралізовані свята, святкові концерти до державних, календарних та інших визначних дат.

Туристична інфраструктура територіальній громаді є ключовим елементом у розвитку туристичної діяльності. У зручність для мандрівників туризму, громада повинна включати різноманітні об'єкти комунікації та послуги у будь якому регіоні. Транспортна інфраструктура у громаді включає: автомобільна, залізнична, якість доріг добре підтримана. Цей транспорт забезпечує зручність пересування туристів, а також велосипедні і пішохідні маршрути по ґрунтово- польовим місцевим дорогам.

Гніванська територіальна громада розташована у центральній частині Вінницької області за 23 км від обласного центру – місто Вінниці.. Адміністративний центр громади місто Гнівань розташований на відстані 291 км від місто Київ, 286 км від місто. Кишинів. Відстань до найближчого міжнародного аеропорту «Гавришівка» складає 35 км, до міжнародного аеропорту «Бориспіль» – близько 302 км. Найближчий автомобільний маршрут до кордону з Євросоюзом з Гнівані складає 231 км (с. Stâncă, Румунія) і прямує через Молдову. До пункту пропуску Краковець через кордон з Польщею відстань складає 463 км. Через Гнівань проходить залізниця. У місті знаходиться станція, де зупиняється частина швидких і всі приміські поїзди, а також два міжнародних. Час руху приміським електропоїздом до Вінниці — 25-30 хв, до Браїлева — 15 хв, до Жмеринки — 30 хв, що дає можливість частині мешканців щодня їздити на роботу. Найближчі вузлові станції — Жмеринка, Вінниця, Калинівка-1, Козятин-1, Хмельницький. Мережа фінансових установ

представлена такими суб'єктами підприємницької діяльності: ПАТ «Державний ощадний банк України», ПАТ «Приват Банк».

Заклади готельно-ресторанного комплексу в об'єднаній територіальній громаді («Старий замок», «Дюк», «Рута», «Гетьман»), вони є важливі для розвитку туризму будь якої об'єднаної громади. Ці заклади забезпечують перебування туристів і створення для них комфортні умови проживання, харчування, дозвілля. В даних місцевостях найбільші торговельні заклади (АТБ, Гніванчанка, Господиня, АВЦ, М'ясний майстер) та не великі продуктивні магазини [9].

Таким чином, можна відзначити, що такі форми роботи місцевих закладів культури, як створення музеїв села, популяризація локальної нематеріальної культурної спадщини, проведення мистецьких акцій, фестивалів-конкурсів, обмінних виставок між селами громади, огляди-конкурси хорових колективів громади, гастрономічні ярмарки, суттєво залежать від активної громадянської позиції, професіоналізму, компетентності, комунікативних і організаційних здібностей працівників соціокультурної сфери. Враховуючи місцеві особливості, кожна громада має можливості розвивати новітній культурний простір, збільшувати потенціал якісного сучасного регіонального культурного виробництва, розробляти й реалізовувати цікаві проекти з розбудови туристичних маршрутів, що будуть сприяти соціокультурному піднесенню об'єднаних територіальних громад.

Висновки до 2 розділу

Культура відіграє важливу роль у розвитку суспільства, сприяючи позитивним змінам в економіці та підвищенню соціального рівня життя. Вона є джерелом ідей, інновацій та згуртованості, об'єднуючи людей навколо спільних цінностей. Культурні ініціативи забезпечують суспільству шляхи для трансформації, формують нові можливості розвитку й сприяють зміцненню соціальних зв'язків.

Соціокультурна діяльність є важливим інструментом для підтримки культури та її розвитку. Вона охоплює широкий спектр заходів — від збереження культурної спадщини до реалізації креативних проєктів і вирішення соціальних проблем. Менеджмент у цій сфері виступає організатором, координатором і порадником, сприяючи ефективній взаємодії різних учасників процесу. Завдяки такій діяльності ми зберігаємо унікальність нашої культурної спадщини, підтримуємо творчу активність і забезпечуємо сталий розвиток суспільства.

Сучасне суспільство потребує інноваційних і креативних підходів для задоволення потреб людей та їхнього соціального розвитку. Інтеграція новітніх технологій у культурну сферу сприяє створенню сучасних продуктів, які задовольняють запити широкої аудиторії. У цьому контексті особливе значення має використання рекреаційно-туристичного потенціалу. Нові форми роботи, спрямовані на розвиток місцевих громад, збереження природного й культурного багатства, стають основою для формування локальної ідентичності та залучення ресурсів у громади.

Децентралізація дала поштовх розвитку територіальних громад, які активно використовують рекреаційний потенціал у різних напрямках — природничому, історичному, гастрономічному та подієвому туризмі. Органи місцевого самоврядування поступово просуваються до розбудови туристичної сфери, розробляючи нові маршрути та зберігаючи культурне надбання. Це сприяє економічному зростанню, створенню робочих місць і розвитку інфраструктури.

Розумне використання природних і культурних ресурсів вимагає наукового підходу, ретельного планування й інтеграції соціокультурних і туристичних рішень. Для цього потрібна тісна співпраця між органами влади, науковими установами, бізнесом і громадськістю. Важливим фактором успіху є залучення інвестицій, навчання кадрів і використання сучасних технологій для просування культурних продуктів і туристичних послуг.

Культура не лише збагачує суспільство духовно, але й є вагомим інструментом економічного розвитку та соціальної згуртованості. Її розвиток сприяє формуванню сучасного, інноваційного суспільства, здатного відповідати на виклики сьогодення й створювати майбутнє, в якому повага до традицій поєднується з прагненням до новаторства.

РОЗДІЛ 3

БІБЛІОТЕКИ ЯК ЦЕНТРИ ГРОМАДСЬКОГО ЖИТТЯ І КУЛЬТУРНОГО СПІЛКУВАННЯ

3.1. Зарубіжний досвід сучасних форм і методів обслуговування різних груп користувачів

З перших днів війни українські бібліотеки чинять опір проти російського загарбника і роблять на сьогодні все можливе і неможливе для визволення української землі і наближення перемоги. Бібліотечно-інформаційний фронт став у стрій разом з військовими, захищаючи тил від початку війни з 2014 року і сьогодні. Експрес адаптація бібліотек в умовах війни пройшла на великій швидкості і бібліотеки стали як центри безпеки надаючи психологічну та волонтерську допомогу військовим і переселенцям.

Про українські бібліотеки та їхню діяльність в умовах війни ми можемо знайти безліч інформації у соціальних мережах, фейсбук-сторінці публічних, наукових бібліотек, блогах бібліотек. Бібліотекарі постійно спілкуються із своїми підписниками надаючи перевірену інформацію із вірних джерел. Практично в кожній бібліотеці були організовані центри постійної допомоги. Перераховували кошти на потреби військовим для місцевих шпиталів, збір коштів на продукти харчування та ліків.

Кожна об'єднана територіальна громада організувала пункти допомоги переселенцям. Цим людям з початку війни в бібліотеці пропонують одяг, харчування, прихисток на ночівлю, або хату на тимчасове проживання. Українські бібліотеки всі свої зусилля доклали внутрішньо переміщеним особам, намагалися вирішувати їхні проблеми, організовувати заходи для дітей(майстер – класи, виготовлення оберегів для військовослужбовців). При бібліотеках працює безкоштовна юридична консультація, проходять зустрічі психологом, з-поміж іншого безкоштовний інтернет, копіювання документів. На базі публічних бібліотек проходять різні актуальні навчання, курси англійської і української мови, під час воєнного стану стали заняття з надання

першої до медичної допомоги. Бібліотеки долучаються до збору книжок українською мовою для дітей, які нині іммігрували у країни Європи. Багато бібліотечних проектів і акцій проходило як за власною ініціативою так і в межах загальнонаціональних, зокрема як «Книжки без кордонів» та «Українським дітям-українську книжку».

Благодійний фонд «Бібліотечна країна» та Всеукраїнська громадська організація Українська бібліотечна асоціація, під час війни створила платформу самопомоги для підтримки колег бібліотекарів, які опинилися у складних життєвих умовах. Українські бібліотекарі об'єдналися навколо і надали у тимчасове користування свої домівки, зібрали матеріальну допомогу бібліотекарям [17].

Завдяки інформаційній технології, працівники бібліотек поповнюють віртуальні ресурси правдивою інформацією про війну в Україні. Бібліотеки на своїх мережевих сторінках, активно впливають на людську свідомість, інформують та провадять знання. Бібліотечна діяльність стала протидіяти інформаційній війні, допомагати своїм підписникам у пошуках правдивої інформації, знайти літературу по психології, історичну, тільки українських виробників. Про те, існують правила інформаційної безпеки в тому, щоб не стати цілком російської пропаганди [15].

Бібліотечний фронт взяв на себе велику відповідальність і поставив завдання, навчати цифрової грамотності населення. Варто до уваги, що українські бібліотеки стали на захист інформаційного простору України. Майже всі українські бібліотеки інформують дотримання медіагігієни і інформаційної безпеки, роз'яснюють нові законодавчі документи, надають списки офіційних сайтів під час воєнного стану. Навчання інформаційної та кібербезпеки відбувалися в онлайн режимі із спікерами п'яти бібліотек-Вінницької обласної універсальної наукової бібліотеки, Запорізької обласної універсальної наукової бібліотеки, Централізованої бібліотечної системи для дорослих м. Львова (Публічні бібліотеки Львова), Тернопільської обласної

бібліотеки для молоді, Централізованої бібліотечної системи Хмельницької міської громади.

На сторінках свого блогу Національна бібліотека України ім. Ярослава Мудрого подає публікації під назвою «Ми сильні! Вартуємо інформаційний простір». Блог бібліотеки щодня публікує та інформує про перевірені інформаційні матеріали, важливі настанови та рекомендації, життєва необхідна інформація для населення, списки офіційних джерел, допомагають розрізнити канали які подають неправдиву інформацію, про фішингові атаки та перелік актуальних чат-ботів. На початку війни українські бібліотеки показали свою міць протистоянь дезінформаційному впливу та вчиняти супротив маніпуляції ворога [56].

Президент України Володимир Зеленський підкреслив, що «російські окупанти не лише прагнуть захопити наші території, а й воюють проти свободи, людяності, намагаються знищити нашу історію і культуру. Ворог вилучає вітчизняну літературу, спалює наші друковані видання, руйнує бібліотеки й книгарні, бо усвідомлює особливу роль українського слова, його цінність і силу в поширенні правди про Україну».

Інформаційна гібридна війна впливає на значущу кількість українське населення. Міністерство культури та інформаційної політики, починає застосовувати заходи у бібліотеках щоб зменшити вплив російської дезінформації. Це заходи у вилученні з фондів бібліотек радянських і російських книг і заміна їх українською літературою (книгами, українських видавництв). Переміни, що проходять в країні (соціальні, культурні, політичні, економічні) вкрай переправляють місце і роль бібліотек в суспільстві. Інноваційна діяльність, пошуку сучасних форм і методів обслуговування, дасть змогу нових сучасних груп користувачів, нових шляхів і способів функціонування [33].

Одна із головних завдань бібліотек в умовах війни становить формування свідомості, мислення, забезпечення доступу до правдивої інформації, включити протидію гібридній війні та поширювати об'єктивну інформацію про актуальні

події серед населення, навчати медіаграмотності, розпізнавати неправдиву інформацію та розуміти виклики інформаційної війни.

Закон України про бібліотек і бібліотечну справу встановлює вільний доступ до інформації, національних цінностей, науки і освіти до культурних ресурсів для населення. Законодавство визначає правові засади та функції бібліотечних установ, обов'язки, фінансування, створення та збереження бібліотечного фонду, а також співпраця на міжнародному рівні у сфері бібліотечної справи. Державна політика у сфері бібліотечної справи, спрямована на реалізації прав громадян, розвиток бібліотек, збереження культурної спадщини, доступ до інформації, комунікаційних мереж, забезпечення доступності до бібліотечних ресурсів, обслуговування соціально незахищених верств населення. Бібліотечна діяльність функціонує на основі скооперованого комплектування фондів, довідково-пошукового апарату, організація дослідницької, наукової та науково-методичної роботи.. Ключову роль у розвитку бібліотечної справи, відіграють державні органи та місцеве самоврядування є забезпечення належного фінансування закладів культури.

Таким чином, бібліотека важливий центр протидії дезінформації та інформаційної гібридної війни, допомагаючи формуванню демонстративного та освіченого суспільства [46].

Зарубіжний досвід діяльності бібліотек нам показує незначну відмінність від української бібліотеки. Розвиток у зарубіжних бібліотек формується два поняття: бібліотекознавство і бібліотечні послуги. На основну ланку зарубіжним бібліотекам випала роль розвитку інформаційної культурної та освітньої діяльності суспільства. Саме головна роль зарубіжних бібліотек це просвітництво та виховання суспільства, збереження традицій, творення великої держави. Функція публічного управління і адміністрування перенесли на бібліотеки, а при децентралізації бібліотеки світу стали не просто місцем для читання а розвиненими центрами культури [59, с. 82].

Відомий дослідник у діяльності бібліотечної справи та інформаційних наук Девід Ланкс акцентує про нову участь бібліотек у громадському житті

суспільства. « Він вважає ,що бібліотечна діяльність не повинна базуватися на книжках і артефактах а знання і навчання своїй громаді. Він пропонує нові введення в роботу бібліотекарів: покращити суспільство, сприяючи створенню знань у своїх громадах, тобто центри де спільнота може збиратися обмінюватися знаннями за допомогою спілкування, вони прагнуть збагатити, захопити, зберігати і поширювати спілкування в своїх громадах. Бачення нової бібліотечної справи має виходити за рамки пошуку пов'язаних з бібліотекою способів використання інформаційних технологій та інтернету і він повинен забезпечувати міцну основу для поля. Р. Девід Ланкс змінює бібліотечну справу та бібліотечну практику, використовуючи фундаментальну концепцію, згідно з якою знання створюються під час розмови. Нові бібліотекарі підходять до своєї роботи як фасилітатори бесіди: вони прагнуть збагачувати, фіксувати, зберігати і поширювати розмови в своїх спільнот» [70].

Сучасний користувач потребує нових сучасних інформаційних сервісів, які здатні задовольнити потреби для різних категорій населення. Бібліотечна платформа розвивається і передбачає унікальні моделі мультипотреб для користувача. Як говорить Миськевич Тетяна у своїх наукових статтях, «Сучасна бібліотека як мультисервісний заклад» пояснює: що в країнах Сполучені Штати Америки, Австралії та Канаді програма SWITL (Social workers in the library), яка з 2009 року реалізує досвід партнерських проєктів та об'єднує фахівців бібліотеки, соціальних працівників та спеціалістів галузей знань (медиками, юристами, психологами тощо).Цей проєкт важливий для підтримки різних послуг у громадських місцях, таких як бібліотека.

Головна мета SWITL це пошук шляхів розширення до інформації та надання консультативної екстреної допомоги у бібліотеці, тому що бібліотека зручний доступ для людей до необхідних ресурсів і підтримки. При цьому працівники бібліотек здійснюють інформативну функцію, призначені в ролі промоутерів, інформують населення про доступні сервіси в бібліотечному закладі, систематично обслуговують, координують і проводять опитування щодо впровадження інших послуг.

У рамках програми роботи SWITL охоплює такі питання: пошук житла, інформація та консультація про медичні послуги, одягу, харчування, вирішення юридичних проблем, працевлаштування, питання імміграції, психологічна проблема, навчання, вирішення фінансових труднощів, придбання житла тощо. Бібліотеки стали важливим закладом соціальної допомоги для населення. Співробітництво між спеціальними практиками і бібліотекарями показує дієвість бібліотечної роботи як спеціалізований громадський центр з надання кваліфікованого інформаційно-консультативного обслуговування населення [40].

Завдяки розвитку новітній технології, створена концепція цифрових ресурсів бібліотек, архівів, музеїв. Саме спосіб оцифрування допомагає зберігати великі обсяги значущих документів, збереженості фондів культурної спадщини, артефактів і мистецьких творів. Бібліотечні фонди доступні та збережені, створені умови для обслуговування користувачів до цифровізаційних надбань. Робота у цифровому полі дозволяє єднати різні види закладів культури для створення даних інтегрованих баз. Загальноєвропейська спадщина являється чинником європейської ідентичності у подібні цифрових ресурсів соціальної мережі. Інтеграція культури має доступ можливостей до людських надбань як наукові та духовні. Цифровий простір має перспективу світових масштабах, вабить наукову, культурну і освітню складову, розвинутого людства. Інтегрований ресурс актуальний і для України, цей ресурс буде власний національний. Нинішній розвиток у Євросоюзі проявився у теорії Єдиного інформаційного простору, що головним інструментом стала Європейська цифрова бібліотека [55, с. 8].

Інститут національної пам'яті на офіційному сайті, соціальних мережах повідомляє інформацію про руйнування історичних пам'яток та втрачання матеріальних цінностей і архівних документів. Відгукнулися міжнародні організації, яких слід назвати Європейську асоціацію фестивалів та Вільнюський міжнародний кінофестиваль, мистецькі ради Канади та Англії,

Міністерства культури Естонії, Іспанії та Литовську раду з питань культури, Міжнародну раду архівів, кіноінститут Словаччини, Ісландську асоціацію художників й ін. Мережа закордонних організацій активно долучилися до цієї справи, вони створюють свої комітети на захист і підтримку культурної спадщини України. Свою організаційну активність проявили, польський Комітет допомоги музеям України, німецька Мережа захисту культурних цінностей України, Національний музей Фінляндії, реставратори із Хорватії. Зарубіжна лінія захисту показує нам міжнародну солідарність, фінансову підтримку, технічну допомогу експертні консультації, навчання та обмін, досвідом евакуація та зберігання. Дані заходи, що проводяться в Україні на захист та збереження культурної спадщини забезпечують шанс її віднову після закінчення військових дій.

З березня 2022 року український уряд та волонтерські організації здійснюють оцифрування культурної спадщини, створюють онлайн архіви для збереження вже оцифрованих даних , що забезпечує у випадку фізичного знищення. Міжнародний проект «Врятувати українську культурну спадщину онлайн» до якого залучилися закордонні фахівці та об'єдналися в одне єдине ціле, допомогли за короткий термін архівувати унікальні публікації, цінні документи, фото, галерею та багато українських культурних закладів. Вони створили резервні копії, що зберігаються у хмарних сховищах Гарвардського українського інституту та Університету Альберті [66].

Європейський Союз визнав, що інтернет мережа є доступна для цифрової культури. Вона є лідером створення умов для оцифрування, задоволення інформаційних потреб, культурного інформаційного наповнення і збереження культурної спадщини всього світу. В рамках світової стратегії були вироблені Комісією інструкції щодо оцифрування культурних цінностей та збереження цифрової спадщини «Європа 2020». В цьому документі зазначено головний стратегічний шлях діяльності культурних закладів (бібліотек, архівів ,музеїв)країн членів Євросоюзу у галузі оцифрування.

Стратегія Європейського Союзу щодо оцифрування та збереження, ставить виконану роботу за останні кілька років у цифровому світі ініціатива бібліотек. Дії в цій сфері, включаючи розвиток Europeana, Europe's цифровий бібліотечний архів і музей, були підтримані Європейським парламентом і Рада в резолюції парламенту від 5 травня 2010 року та висновки Ради від 10 травня 2010 рік. Тому оновлений комплекс заходів щодо оцифрування країни-членам, слід рекомендувати розміщення культурної спадщини в інтернеті та її цифрове збереження в цьому контексті, розробка оцифрованого матеріалу з бібліотеки, архіву та музеї. Щоб забезпечити підтримку Європейського Союзу як провідного міжнародного гравця в галузі культури повинні заохочувати творчий зміст та використовувати культурний матеріал як багатство нації.

Онлайн-доступність культурних матеріалів допоможе зробити для громадян країн Європи, прозоро отримати інформацію для відпочинку навчання чи роботи. Це дасть Європі різноманітність і чіткий профіль в інтернеті та оцифрування їхніх активів, що допоможе європейським закладам культури продовжити здійснення своїх місія надання доступу до нашої спадщини та її збереження в цифровому середовищі.

Оцифрування культурних ресурсів надає великі економічні права європейській єдності, змагається вирішальною умовою чергового розвитку її культурних і творчих здобутків. Оцифрування дійсно є ваговим засобом вдосконалення широкого доступу і використання культурного матеріалу. Тільки частина матеріалів, що знаходяться нині у фондах бібліотек, архівів і музеїв надається користувачам у вільному доступі, безмежна кількість перебуває під захистом закону. Оцифровані матеріали можна повторно застосовувати як для комерційних, так і для некомерційних цілей як розробка навчального та освітнього контексту, документальних фільмів, туристичних програм ,ігор, анімація, інструменти дизайну за умови що це робиться з повагою дотримання авторських і суміжних прав.

Варто беззмінно розробляти заходи з розвитку європейської цифрової бібліотеки Європіани. Країни-члени Європейського Союзу мають сприяти

постачанню до Європи всіх матеріалів, котрі оцифровані за державний кошт, вартість оцифрування всієї культурної спадщини Європи є високою і її не можливо покрити лише державними фінансуваннями, потрібно залучати спонсорування приватні організації. Це забезпечуватиме рівне представлення матеріалів культурних установ. Цифровим матеріалом потрібно постійно управляти, підтримувати в актуальному стані. Тому розроблення ефективних засобів збереження цифрового ресурсу має далекосяжні наслідки [68].

3.2. Роль вітчизняних бібліотек у створенні комунікаційного середовища місцевих громад

Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» уряд схвалив ключові напрямки роботи бібліотек та вплив на рівень соціально-економічного збільшення та інформаційної безпеки країни, підняття науки, освіти, культури та збереження української культурної спадщини.

Модерна бібліотека є соціальним інститутом фокусом комунікацій у соціумі. Саме так багато вчених вважає потенціал креативного розвитку бібліотечної сфери. Буваючи соціальним інститутом, претендує посісти вагоме місце у житті суспільства, задовольняти потреби через сукупність документів, які знаходяться у фондах бібліотеки. Але ж сьогодні на перший план бібліотечної галузі сходять соціально-комунікативні роботи як дозвілєвого, просвітнього, освітнього та культурного центру. Стрімкий розвиток інноваційного медіасередовища бібліотек розкриває інноваційні соціально-комунікативні послуги на міжособистісному, груповому та доступному рівнях.

Мета діяльності комунікативних практик визначається через характер і зміст комунікації. Цей формат взаємодіє і залежить від кількості користувачів(традиційних чи віртуальних).Традиційні комунікації жести ,міміка, а віртуальні комунікації залежать від технології як соціальні мережі. Вітчизняні дослідники визначають актуальні форми як навчальні семінари

праця з базами даних, диспути, читацькі конференції, презентації книг, відеолекторії, усні журнали, кіноперегляди, красзнавчі клуби, вечори запитань і відповідей, години цікавих повідомлень, бібліоінформ, мистецькознавчі перегони, виставкові проєкти, спільні заходи бібліотек з музеями, архівами, видавництвами [63, с. 75-76].

Проєктна діяльність бібліотеки – спеціалізована практична сфера, що базується на використанні сукупності послідовних і взаємопов'язаних організаційних, технологічних та інших рішень і заходів, спрямованих на реалізацію в книгозбірні заздалегідь продуманих і розпланованих нововведень. Проєкти допомагають вирішувати актуальні проблеми щодо обслуговування пересічного громадянина, потреба зміни і бібліотечній галузі, підвищення іміджу бібліотеки у громаді. Нині бібліотеки завзято працюють над програмами проєктної діяльності, залучає населення, спонсорів, громадські організації. Проєкти об'єднують і взаємопов'язують на цілеспрямовані дії, що призводять до конкретного визначного результату [53].

Діяльність бібліотеки у проєкти відрізняється від постійної бібліотечної роботи тим, що створюється тимчасова група працівників, що зацікавлені на досягнення мети розв'язання ряд важливих проблем, створення сучасно продукту чи послуг. Мета проєктної діяльності бібліотеки являється підвищити культурний рівень користувачів і працівників бібліотечної сфери, рекламування електронних ресурсів, розробка нових послуг для користувачів; систематичне вивчення руху інформаційних потреб користувачів; розширення і підвищення в бібліотеці якості матеріально-технічної бази та створення зручних умов для задоволення інформаційних потреб користувачів [54].

Бібліотечна діяльність у глобальних проєктах спрямовується на поліпшення комунікації та соціальної направленості, об'єднуючи представників державних установ, місцевого самоврядування, громадських організацій та громади. Бібліотеки на сьогодні стають провідниками ініціативних розробок та реалізацій різних програм, які надають користь у розвитку культурного дозвілля і поліпшення обслуговування пересічного

громадянина. Завдяки цим проектам бібліотечна робота розширює свій потенціал, активно впливає на працівників бібліотечних закладів можливість втілювати свої ідеї та отримати засоби фінансування для удосконалення виконання мети і цілі бібліотек. Дійсно проекти мають позитивний вплив на осучаснення своїх закладів, демонструючи професійний рівень у обслуговуванні населення.

У рамках проекту «Голоси живої історії» професіонали ВОУНБ ім. В. Отамановського 22-23 березня 2023 року, здійснили перший етап вебінарів «Метод усної історії: теорія та практика». На вебінарі учасники навчання отримали опорні знання з історії, теорії та методології усної історії, дізнались, як організувати та опрацювати інтерв'ю, опрацьовувати та застосовувати усно важливі записи. Вебінар надав можливість комунікувати у навчальній групі з метою свідчень подій минулого і сучасності, трактування цінних історичних елементів та ціль збереження культурної спадщини. Всеукраїнська громадська організація «Українська бібліотечна асоціація» (УБА) та її регіональні відділення підтримала у межах реалізації багатьох проектів: «Розвиток бібліотек переміщених університетів як центрів підтримки освітнього та наукового процесів», «Інтернет для читачів публічних бібліотек», «Глобальні бібліотеки – Україна», «Містки громадської активності», «Культура академічної доброчесності: роль бібліотек», «Читай! Формат не має значення!», «Бібліотека – громада: відкритий простір». Вона зміцнила роль бібліотек у культурному житті серед людей і осучаснила бібліотечну галузь [6].

В рамках проекту «Підтримка ВПО в Україні». на базі Центральної бібліотеки для дітей та юнацтва, Центральної міської бібліотеки ім. І. Бевза та бібліотеки філії № 11 разом із соціальним партнерством з громадськими організаціями проведено спільні заходи по обслуговуванню користувачів-переселенців соціальної реабілітації. Форми і методи бібліотечної роботи в умовах війни, допомогти внутрішньо переміщеним особам, подолати психологічний стан, які настали після пережитих подій, змінити їхній у вигляді реабілітаційних заходів як (арт-терапію, казкотерапія, психологічні тренінги

для дорослих і дітей переселенців) реалізували проєкт «Подорож до країни «Витворяндії». Бібліотека отримала грантову стипендію від Goethe-institut у розмірі 2000 євро для реалізації проєкту з проведення серії майстер-класів для дітей внутрішньо переміщених осіб та придбання сучасної літератури українською та іноземними мовами на базі міських бібліотек [4].

Для внутрішньо переміщених осіб у Гніванській територіальній громаді 2023 році стартував власний проєкт Комунального закладу «Гніванської публічної бібліотеки «Стежками рідного краю» за сприяння громадської організації «Ми- Вінничани». Бібліотекарі поставили мету- продемонструвати креативно- дозвіллевій простір і популяризувати гостям про культурну спадщину вінницького краю. Завдяки отриманому фінансуванню були витрати на транспортний засіб, екскурсивод, відео, фото, "lunch." Учасники екскурсії відвідали садибу Миколи Леонтовича в с. Шершнях, Черленківський замок в с. Селище, будівлю Дракули в м. Гнівані та Старий Замок. Екскурсанти-переселенці висловлюють щире подяку всім причетним до організації цього заходу та за змістовну й дуже цікаву подорож [19].

За визначенням дослідниці Оксани Матвійчук, «соціокультурна діяльність бібліотек – це цілеспрямована і спеціально організована книгозбірнею, як соціальним інститутом, система дій і заходів, метою яких є сприяння вдосконаленню інтелектуального, матеріального та естетично-духовного стану суспільства, шляхом доведення до свідомості різних соціальних груп громадян, конкретних користувачів наукових знань, емпіричних фактів, естетичних і морально-етичних цінностей, акумульованих у бібліотечних документних зібраннях на різних носіях, організації різних виставок, творчих зустрічей із письменниками, митцями, політиками та ін.» . Дослідниця зауважує, що соціокультурну діяльність бібліотек можна розглядати як продуманий процес долучення людини до різноманітних культурних надбань людства, компонент соціокультурної системи українського суспільства, один із важливих елементів реалізації державної політики у сфері культури. д

Роль соціокультурної діяльності в бібліотечній системі, формує цінності в освіті, культурі, професійні науки. В наукових тезах зустрічаємо терміни визначень «соціум», соціокультурна діяльність, соціокультурна система, соціологія культури, соціокультурна ситуація. Саме корінь «Соціум»(лат-загальне, спільне) об'єднує життєдіяльність людей у соціальні групи, соціальні дії, організації, інститути. Проте існує формула соціокультурної діяльності у вигляді: культурна діяльність = творча діяльність + комунікаційна діяльність. Соціокультурна діяльність бібліотек комунікує із функціями : культурно-виховна, інформаційно-просвітницька, естетична освітницька, комунікативно-організаційна, практичнодієва, пізнавальна, розважальна, творча, релаксаційна. За сучасною українською бібліотекою закріпився статус соціального, освітнього, інформаційно-культурного закладу, центру міжособистої комунікації і змістового проведення відпочинку. Внутрішній простір бібліотек перебудовуються і активно розширюються сучасними програмами і заходами, покращується організаційна структура і методи роботи культурно освітнього простору [35].

Нині сучасні форми та методи соціокультурної діяльності українських бібліотек, активно поширюються і вдосконалюються, залучається велика кількість споживачів на культурні товари і послуги і вагоме місце припадає віртуальним послугам. Віртуальна послуга у бібліотечній системі набула великого розмаху популярності. Ця послуга виконує комунікативну, транслуючу, дозвілеву, пізнавальну, розважальну та культурно-освітню функцію. Значення віртуальної послуги полягає у доступності, зручності, ефективності до всіляких знань і комунікативної інформації. Модель, яка є важливою складовою для соціокультурної діяльності бібліотеки це віртуальна виставка, що мешкає постійно на сайтах бібліотек. Мета віртуальної виставки донести до свідомого громадянина у соціальні мережі про традиційну книжкову виставку та масові заходи у форматі надання матеріалів аудіо та відеоматеріали. Масштаб книг в аудіоформаті набуло актуального популярного

значення. Експерти зазначають, що цей аудіоформат звабив тих людей які зовсім не читали, тобто до книжкової культури прийшли через аудіокнигу.

Якраз бібліотечна сфера активно прагнула до візуалізації інформації та створила мультимедійний продукт як буктрейлер, що відображає інформацію даного продукту і надає його використанню. Вже сьогодні бібліотеки мають свій професійний хист у створенні відмінних буктрейлерів у різних технічних (ігрові, анімаційні, фото фільми, відеоролики з використанням спеціальних комп'ютерних програм, програм, цифрових ефектів). Найбільше захопливою, на нашу думку, є організовані бібліотеками конкурси буктрейлерів серед користувачів, що підвищує інтерес до книги, тим самим, реалізуючи соціокультурний аспект діяльності бібліотекарів. В рамках проекту Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека імені Валентина Отамановського оголосила конкурс буктрейлерів «Незламна, єдина – Україна моя!». КЗ «Гніванська публічна бібліотека» Грижинецька бібліотека філія прийняла участь у конкурсі і створила буктрейлер на книгу нового роману Світлани Талан «Душа Ніколь» [3].

Бібліотеки України трансформувались на центри комунікацій соціального розвитку, завдяки власної бібліотечної ініціативи і підтримці всесвітніх спільнот. Сучасна бібліотека повинна рухатися вперед, бути корисним інформатором, сучасним айтішником ,цікавим піарником. Щоб виживати, треба запроваджувати у бібліотеках сучасні інформаційні технології» [21].

Блискавичний розвиток нинішнього світу, активно впливає на віртуальні послуги у бібліотечній діяльності. Бібліотечний віртуальний фонд, залучає до себе користувачів у різну годину, місяця і року. Віртуальний користувач завжди заохочує та розширяє аудиторію бібліотеки, він застосовує класифіковані заходи, це особиста зацікавленість, мобільний доступ GPS. «Global Positioning System», мережа супутників, розгорнута США, яка допускає будь-кому знайти розташування будь-якої адреси на планеті в будь-який час доби. Та дозволить зорієнтувати користувача у навігації, знайти необхідний для нього інформаційний ресурс (адреса, телефон, електронна пошта

тощо). Електронна бібліотечна система в Україні блискавично задовольняє попит користувачів так як електронне надсилання інформаційних джерел, електронна реєстрація та підписка, діяльність міжбібліотечного електронного абонементу, електронний каталог, доступ до електронних українських творів, тобто електронні форми роботи бібліотеки існують і це важливий компонент у сучасному розвитку інформаційного суспільства.

Українські сучасні бібліотеки піднімаються на вищий щабель, активно перебудували особисто внутрішній простір бібліотек, крокують упевнено закріплюючи статус соціального, освітнього, інформаційно-культурного закладу, центру міжособистісного спілкування і змістового проведення дозвілля [34].

Мережа українських публічних бібліотек кардинально змінила і це спричинила інформатизація суспільства. Публічна бібліотека стала справжнім інформаційним центром, яка є основною ланкою між інформацією і користувачами. Життєдіяльність громади не може бути повноцінною без забезпечення інформаційних, культурно-освітніх, дозвілевих потреб її членів. Саме на їх задоволення спрямована діяльність КЗ «Гніванська публічна бібліотека». Вона забезпечує акумуляцію і загальнодоступність своїх фондів, які зберігають знання, здобуті в процесі розвитку людства, надає доступ до мережі Інтернет, додаткові бібліотечні та комп'ютерні послуги, сприяє духовному становленню особистості.

Бібліотеки тісно співпрацюють із міською радою, клубами та будинками культури, загальноосвітніми школами, беруть активну участь у різних святкових заходах міського та районного рівня, долучаються до швидкого та якісного донесення інформації до всіх верств населення, сприяють глибокому патріотичному розвитку та усвідомленню своєї національної приналежності підростаючого покоління. Публічна бібліотека активно співпрацює з громадськими організаціями є посередником між мешканцями населеного пункту та органами місцевого самоврядування. У публічній бібліотеці працює « Центр громадських ініціатив », який має мету реалізації ініціативних програм,

проектів, написання грантів територіальної громади, впровадження пропозицій та задоволення жителів регіону.

Для підвищення рівня громадянської освіти міністерство юстиції України запровадило безоплатну первинну правову допомогу для всіх громадянам України. У бібліотеці проводиться, інформ-досє на теми: «Юридичні консультації», «Соціальна реформа», «Пенсійна реформа», «Нове в законодавстві України», «Живемо за Конституцією», «Право в нашому житті», постійно діючі книжкові виставки, інформаційні стенди, правові куточки «Закон держави ,твої обов'язки», «Права та обов'язки громадян» тощо. Доводячи свою причетність до всіх соціально-культурних процесів, що відбуваються в населених пунктах територіальної громади, бібліотеки намагаються демонструвати свою необхідність у співпраці з органами влади. Протягом року у бібліотеках об'єднаної територіальної громади велася робота із соціально незахищеними верствами населення. Партнерство сільських бібліотек і органів місцевого самоврядування знаходить відображення в діяльності пунктів доступу громадян до офіційної інформації, які пропонують користувачам дані про керівництво області та району, графіки прийому депутатів різних рівнів, підбірки з місцевої періодики, що висвітлюють факти з життя громади.

Бібліотека відкрила новий культурний простір – Бібліохаб «HUB-Л», що означає HUB – центр для Л-людей. забезпечений комп'ютерним, презентаційним і звуковим обладнанням для проведення навчально-просвітницьких, культурно-мистецьких та дозвілевих заходів із залученням різних вікових категорій населення громади. На базі Грижинецької бібліотеки було проведено навчання працівників бібліотек Гніванської територіальної громади. Бібліотечна діяльність долучається до національного проекту з цифрової грамотності «Дія. Цифрова освіта»

Іноваційні послуги бібліотеки, продовжуємо надавати запроваджену нову послугу бібліотеки – психологічне розвантаження, консультаційний центр психологічної допомоги за участі запрошення психологів-волонтерів, групі

заняття з молоддю, індивідуальні бесіди, а також психологічно-трансформаційні ігри. Пропагандою книг серед населення з цією метою було проведено такі форми роботи, як колективні та індивідуальні бесіди, відкриті полиці, книжкові виставки, екскурсії учнів першого та другого класів ЗОШ, вихованців дитячого дошкільного закладу. Діти ознайомились з професією бібліотекар, дізнались про етапи виникнення та розвитку книгодрукування, який вигляд мали перші книги, приймали активну участь у відгадуванні ребусів та загадок, розповідали вірші про книги та вивчили основні правила поводження з книгами, щоб їхні паперові друзі не «захворіли», також навчились власноруч «лікувати» книги. На згадку про відвідування бібліотеки діти отримали в подарунок гарненькі закладинки до своїх перших книжечок.

На сторінках соціальних мереж, зокрема у Фейсбуці, протягом року висвітлюються події, які мають місце в житті бібліотеки. Це і участь бібліотеки в міських святах державного значення: різноманітні квести, вікторини, книжкові виставки, акції, фоторепортажі «Один день із життя бібліотеки», анонсування нових книжкових надходжень, відеоролики до річниць відомих поетів тощо.

Війна в Україні перекреслила багато наших планів. Проте бібліотека, оголошувшись від перших днів ворожого нападу, продовжує працювати в цей непростий час. З перших днів Грижинецька бібліотека активно включилась в нову діяльність в умовах війни: плетіння маскувальних сіток, збір коштів, продуктів, медикаментів для створених загонів територіальної оборони та Збройні сили України. Згодом додалася необхідність в допомозі вимушеним переселенцям, які з перших тижнів війни і дотепер продовжують прибувати на територію нашої громади. Звичайно, значна частина роботи здійснюється в онлайн-режимі як захист інформаційного простору, а саме на сторінках у Facebook надається правдива, перевірена та найважливіша інформація: життєво важливі інструкції та рекомендації для громадян, списки офіційних джерел інформації, боротьба з фейками, дезінформацією та кіберзагрозами. Не припиняє бібліотека забезпечувати читачів літературою, крім місцевих

мешканців, книгозбірні відвідують також вимушені переселенці. Бібліотека надає зараз саме українську літературу, українських авторів та зарубіжну літературу, яка у нас є українською мовою. Згідно рекомендації Міністерства культури та інформаційної політики було подано рішення на списання документів російського видавництва та про заборону авторів книг які пропагують війну і російські спецслужби. Публічна бібліотека разом із своїми філіями провели акцію «Здай російську книгу – для допомоги Збройним Силам України»

.Консультативний центр допомога ВПО. (вимушено переміщених осіб)бібліотека на селі стала гуманітарним центром де можна отримати інформацію про роботу органів та установ, волонтерських центрів а також першу необхідну допомогу. Бібліотека стала справжнім центром психологічної підтримки населення. Гніванською міською радою було вирішено, що штаб по наданню гуманітарної допомоги внутрішньо переміщеним особам буде знаходитися в приміщеннях закладів культури, і всі ці обов'язки були покладені на працівників відділу культури та інформації.

Заходи бібліотеки проводились, онлайн-форматі і оффлайн, намагалися працювати відповідно планів роботи, звісно, з поправкою на сьогоднішню ситуацію. Бібліотека збільшила кількість заходів для дітей, а саме для дітей вимушених переселенців. Для них проводяться майстер-класи, настільні та інші ігри. У день захисту дітей продовжилася акція зі збору книг і іграшок. На гуртку у бібліотеці «Фантазія без меж», відбувся майстер-клас «Янгол-охоронець» (вироби, створені під час майстер-класів, через волонтерів діти передають нашим воїнам) .Мультитерапія для дітей відбувається у бібліотеці кожного четверга о 15 годині. Діти читають вірші, записуємо відео, створюємо композиції з аплікацій, ліплять з пластиліну різних героїв або ж самі фантазують та створюють.

Пункт цивільного захисту населення на базі бібліотеки створено згідно розпорядження місцевого самоврядування Гніванської територіальної громади у приміщенні бібліотеки працює консультаційний пункт з питань цивільного

захисту населення .Консультаційний пункт інформує про захист та дії у надзвичайних ситуаціях мешканцям населеного пункту. Бібліотека проводить інформаційну годину пропаганди знань серед населення з питань захисту та дій у надзвичайних ситуаціях. Навчання проводиться шляхом проведення інформаційних заходів, індивідуальні бесіди «Поради для дому», «Що потрібно мати необхідне в домашній аптечці», «Що потрібно робити у разі якщо немає світла.» Бібліотека створює буклети-пам'ятка, листівки про правила дій у надзвичайній ситуації.

Краєзнавча робота публічних бібліотеках спрямована на відродження національних і духовних цінностей та збереження народних локальних традицій. Діяльність бібліотек краєзнавчого характеру сприяє популярності бібліотек, підвищує імідж, зв'язки з громадськістю, освітою, краєзнавцями.

Особливості сучасного краєзнавства важлива пошукова, дослідницька робота. Цю клопітну роботу запроваджують працівники публічних бібліотек з метою відродження культурно-історичних цінностей та зробити все можливе донести «забуття» підростаючому поколінню. Кожна бібліотека України має архівні дослідницькі роботи про свій краєзнавчий регіон, відроджує забуті факти, події, оформляє тематичні альбоми папки-досьє, випускають чудові науково-популярні видання як наприклад: « Мое село немов віночок»-автор провідний бібліотекар КЗ Гніванської публічної бібліотеки Грижинецької бібліотеки філії Світлана Мельник.

Сива давнина завжди дає поштовх до народної творчості, виховувати любов до своїх предків, дбати народні традиції, звичаї, зберегти унікальні артефакти ,що засвідчують формування культурно-історичної спадщини українців. Для зберігання культурної спадщини мешканці чудового села Грижинці Гніванської територіальної громади у 2008 році створили музей-хата « Грижинецька світлиця». Наш музей відкриває світ минулого, кожний відвідувач може побувати зануритись у спогади родинного дерева. Сьогодні КЗ Гніванської публічної бібліотеки Грижинецька бібліотека філія завідує

скарбницею знань, та примножує історичними фактами і діями, показуючи якими були наші пращури.

3.3. Інтегрування соціокультурної діяльності публічної бібліотеки в туристичний простір регіону

У об'єднаних територіальних громадах є безліч цікавих історичних об'єктів тобто рекреаційний потенціал, які могли привабити та зацікавити туриста. Щоб туризм у об'єднаних територіальних громадах став прибутковим, потрібно комплексний підхід і напрямки діяльності туристичної сфери. Територіальній громаді важливо залучити інвестора для вкладання коштів, вдосконалювати форми роботи у туристичній сфері, здійснювати постійний моніторинг реклами природних та історико-культурних пам'яток, мати стратегію розвитку туризму у громаді та підтримка органів місцевого самоврядування.

Бібліотека і туристична діяльність це дві сфери, які доповнюють один до одного. Безліч напрацьованих робіт мають бібліотеки міст і сіл територіальних громад. Унікальна краєзнавча робота при бібліотечній діяльності дає великий потенціал розвитку місцевого туризму. Досвід пошукової діяльності сучасних бібліотек показує у інформаційному просторі і регламентує туристичну діяльність за спрямуваннями такими як:

- електронні каталоги, що формують бібліотеки про туристичні об'єкти територіальної громади;
- довідково-інформаційні послуги які надаються для розробки нових туристичних маршрутів;
- методико-бібліографічні матеріали про видатні події та особистості для підготовки екскурсій;
- створення фотоальбомів, відеоматеріалів, краєзнавчих календарів по маршруту місцевих музеїв, музейних кімнат при бібліотеках, історичних місцях;

- джерела створення культурного, бібліотечного, літературного, краєзнавчого, подієвого туризму у дозвілевих місцях бібліотек;
- створення круглого стола з метою обговорення щодо бажання розвинути зелений, сільський та агротуризм і консультація із фахівцями цього напрямку [67].

Розвиток бібліотек на туристичній ниві різноманітний, головне відкритість, доступність і професіоналізм. Бібліотеки у територіальних громадах є інформаційним центром і допомагає вирішувати різні питання в любых галузях знань. Туристична сфера і бібліотеки роблять важливі речі, що викликає до позитивних дій, наприклад захисту навколишнього середовища, надходження коштів до місцевого бюджету територіальної громади, захист розмаїтості, туризм допомагає співпраця із країнами закордоння.

Туризм у Комунальний заклад Гніванської публічної бібліотеки проник давно і підставою цього проникання є краєзнавча діяльність бібліотек. Краєзнавчий довідковий апарат у бібліотеках, формує краєзнавчі інформаційні ресурси. Завдяки довідковому краєзнавчому апарату, надаються туристам довідково-інформаційні послуги. Кожна бібліотечна філія Комунального закладу Гніванської публічної бібліотеки має свої напрацювання, розвідки краєзнавства, унікальні історичні об'єкти, музеї, парки, природні ландшафти, місця захоронення славетних українських полководців, композиторів, письменників. Для формування турів кожна бібліотека має свої напрямлення у туристичній діяльності, тобто за кожною бібліотекою філією закріплений вид туризму, який ґрунтується з краєзнавчих ресурсів даної місцевості. Пошукові роботи бібліотек-філій, великі напрацювання арсенальних матеріалів, які рекламують свій населений пункт.

Бібліотечно-туристична форма роботи включає; екскурсії, туристичні шляхи по історичними місцями своєї громади, підготовлення бібліографічні покажчики для туристів наприклад «Шлях святого Якова», «Туристичний Гнівань», рекомендаційні списки літератури туристично-краєзнавчого напрямлення. У філіях бібліотеках виділені роздільники в краєзнавчій картотеці

під назвою «Туристичне Поділля» де можна дізнатися туристичні маршрути не тільки своєї місцевості ай всього регіону. При бібліотеках існують краєзнавчі клуби наприклад у Грижинецькій бібліотеці філії гурток «Народознавство» очільник цього гуртка історик краєзнавець Коваль Олександр Миколайович.У2018 році була завершена пошукова робота про загибель Січових Стрільців восени1919 року-взимку 1920-го Грижинці стали останнім притулком для стрільців Української Галицької Армії, що потрапили, як до філії 3-ої Польової Лічниці Української Галицької Армії. Тут пішли у вічність сотні галицького цвіту. І знайшли свій притулок на православному цвинтарі с. Грижинець. Сьогодні поставлений пам'ятний знак загиблим воїнам. У бібліотеці села є списки загиблих Січових Стрільців і учасники клубного формування «Народознавство» продовжують пошуки родин загиблих воїнів.

Як уже вище я нагадувала що кожна бібліотека філія має свій вид туризма, що дає нам фахівцям легко орієнтуватися у поданні бібліотечно-туристичної довідки. Літературно-біографічний туристичний напрямок закріплений за Ворошилівською і Маянівською бібліотеками філіями пояснення в тому що в цих населених пунктах жили і працювали творчі відомі люди як в селі Маянів народився Свідзінський Володимир Євтимович (1885–1941) — український поет, перекладач, краєзнавець. У бібліотеці є інформація про письменника ,діє постійно персональна виставка, проводиться екскурсія до будівлі де жив і працював письменник, до дня народження письменника літературні заходи. Жив і працював у селі Ворошилівці композитор і співак, музикознавець, талановитий поета і перекладач, вчений, педагог Петро Іванович Ніщинський. Бібліотека постійно організовує екскурсію до могили композитора, вшанування пом'яті і покладання квітів.У2000 році започатковано обласне мистецьке свято «Пісенні крила сивої зозулі», яке впродовж 17-ти років по праву стало візитівкою нашої громади.

Екотуризм цей напрямок діяльності бібліотеки філії села Селище, яка успішно впроваджує екологічне питання любити природу як самого себе. На території села існує мальовничий «Маріїн парк»- ландшафтний парк, для

збереження культурних традицій. На місці проводяться різні культурні заходи екскурсії. Для оздоровлення дітей на березі річки Південний Буг, функціонує оздоровчий спортивний табір відпочинку «Маяк» та база відпочинку «Мальви» оточений сосновим гаєм, дубів і лип, завдяки цьому з'явився мікроклімат, який відновляє організм людини та полегшує дихання верхніх шляхів. Туристичну привабливість у селі Селище надає цілюще джерело «Джерело». Бібліотека постійно організовує прогулянки у різні пори року, тому що джерело має особливі властивості не замерзати.

Грижинецька бібліотека філія приділяє особливу увагу краєзнавчому туризму, так як на території села є хата музею «Грижинецька світлиця», яка відрізняється від сучасних будинків, біла хатина перемашена як колись глиною, плетений тин як і сто років тому почеплено горошки, а маленькі охайні віконця споглядають світ через білі фіранки ручної роботи. Задовго до створення музею завідувачка сільською бібліотекою Мельник Світлана Петрівна розпочала збирати старовинні речі, що залишилися в односельчан і знайшла їх чимало. В приміщенні бібліотеки, створила народознавчий куточок « Народні традиції та звичаї мого села» де спочатку вони були виставленні, вже не вистачало місця. Саме в цей час вирішувалося питання знести стару хатину, що перебувала в аварійному стані. Так і бібліотекар разом із активом села організувалися, вирішили на чистому ентузіазмі реставрувати своїми силами дану будівлю. Реставрація будинку проводилася використовуючи матеріали та технології, аналогічно тим, якими користувалися наші предки. Ініціатори настільки захопилися ідеєю створення музею, що проводили у ньому весь вільний час включаючи вихідні дні та відпустки. І от якраз напередодні Всесвітнього дня музею 2008 році кількість історично-побутових музеїв поповнилося ще одним.

В умовах воєнного стану заборонено проводити масові заходи, але музей «Грижинецька світлиця» є важливою ланкою на селі і посідає належне місце кожного мешканця. Попри всі заборони ми влаштуємо Благодійну ярмарку на допомогу ЗСУ, майстер- клас, квести, тематичні екскурсії, смачна українська кухня. Всі кошти надходили, віддавали на потреби військово службовцям.

Війна триває в Україні, але щоб приблизити перемогу, треба просто допомагати, більше енергії, креативності, щоб допомогти. Кожна людина може прискорити кінець війни: треба тільки робити, мати в собі сили патріотизм, але допомагати і бути корисним. В нашій країні 8 травня День пам'яті та примирення і День перемоги над нацизмом у Другій світовій війні буде набувати нових символів. Це виставка трофеї наших ЗСУ, артефакти, фото-відео кадри російсько-української війни ,героїзм військових Збройних Сил та МВС України. Російський злочин ,який крокує по нашій землі знищує культурні цінності нашої держави і заслуговує на покарання в Гаазі.

Туристично-краєзнавчий маршрут Гніванської територіальної громади, представляємо для туристів, які полюбляють подорожувати найцікавішими визначними місцями. Інформація про найбільш привабливі туристичні куточки нашої громади. При формуванні туристичного маршруту використовувався краєзнавчий фонд КЗ Гніванської публічної бібліотеки.

Маршрут №1 м. Гнівань- старовинне місто 1629 року, виділяється архітектурною пам'яткою. У 1903–1906 роках у Гнівані було споруджено неоготичний храм за проектом Фелікса Ольшанського зусиллями ксьондзів Франциска Шимкуса та Яна Барановського, фундаторки Кароліни Ярошинської та місцевих парафіян. 14 вересня 1906 року костел освятили під титулом святого Йосифа Обручника.

Маршрут №2 Історичний музей «Ветеран» - збирають, матеріали про визначні історичні події, героїчні битви, а також пам'ятки побуту та культури міста. *Маршрут №3* Ресторанно-готельні комплекси “Старий замок” , “ГЕТЬМАН”.

Маршрут №4 Село Селище-Найвідоміша історична пам'ятка села – руїни Черленківського замку (XVI-XVIII ст.).

Маршрут №5 Село Селище-« Маріїн Парк»(2000) - ТОП фото локацій заснував і збудував місцевий житель Вадим Куколевський на честь своєї матері Марії .

Маршрут №6 село Селище-Локація на річці Південний Буг.

Маршрут №7 село Селище- Кемпінг на Південному Бугу

Маршрут №8 село Грижинці-подорож в пізнавальних цілях.

Маршрут №9 село Грижинці-Музей “Грижинецька світлиця”-традиції побуту села, місцева українська кухня.

Маршрут №10 село Грижинці Екскурсія до пасічника ферма “Бджолиний рай.»

Маршрут №11 село Могилівка –кар’єр водойма «Голубе озеро» місце для відпочинку часткового окультурений, обладнаний пляж, є урни для сміття, туалети, парковка для авто та місця відведенні для харчування.

Маршрут №12 село Демидівка- Храм Покрови Присвятої Богородиці побудований у 1909 році у неовізантійському стилі, застосували примірно двох десятків видів цегляної кладки.

Маршрут №13 село Демидівка -водоспад на річці Рів.

Маршрут №14 село Ворошилівка- культові споруди єврейської, польської та православної віри, було три заїжджих двори, діяла суконна мануфактура, гуральня, цегельня, водяний млин.

Маршрут №15 село Ворошилівка- на кладовищі могила відомого українського композитора, поета-перекладача Петра Ніщинського.

Маршрут №16-село Ворошилівка-сплав по Південному Бугу на байдарках.

Маршрут №17 село Маянів - народився Свідзінський Володимир Євтимович (1885–1941) — український поет, перекладач, краєзнавець.

В Гніванській міській раді, що на Вінниччині, декомунізація проходила згідно рішення виконавчого комітету та розпорядження міського голови. Першочергово було проведено, перейменування вулиць, провулків, площ, які були названі іменами комуністичних діячів. Голова міської ради прийняв пропозицію громади, що до проведення громадських обговорень. Громадське обговорення дало великий позитивний прозорий результат, що зменшило напругу та врахувало думку місцевих мешканців. Самий головний аспект

думки громади, це перейменування вулиць та провулків на честь військових ,що віддали своє життя у війні з російським окупантом.

На 28 сесії Гніванської міської ради на вимогу та відповідно до Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії», «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» та ін., вирішено перейменування 11 вулиць та провулків у Гніванській територіальній громаді [8].

29 жовтня 2023 року в нашій Гніванській громаді що на Вінниччині відбулася історична подія створення «Алеї Пам'яті», присвячена захисникам України ,які віддали своє життя за суверенітет та незалежність нашої держави. На восьми стелах світлини сорок сім воїнів захисників ,які пішли у вічність залишивши тільки світлу пам'ять про свої героїчні вчинки на полі бою з російським окупантом [12].

За всю історію незалежності України музеї та взагалі культурна сфера зазнала великих втрат, руйнувань пограбовано та вивезено на територію російського окупанта. Ця країна – окупант порушує всі межі міжнародних норм охорони і захисту культурної спадщини, зокрема Гаазької конвенції 1954р. Хочу нагадати ,2014 рік ,що з окупованого Криму і Донецької області були вивезені музейні культурні цінності про яких існування не відоме. Російські загарбники після окупації Маріуполя вивезли з маріупольського музею цінні експонати популярних митців-художників, І.Айвазовського, А.Куїнджі, М.Глушченка, Яблонської та інші. Російські засоби масової інформації самі підтвердили у скоєнні цього злочину. А з Мелітопольсько-го краєзнавчого музею, було викрадено скіфське золото,— унікальну колекцію IVст. до н.е.

Українські науковці, політологи з перших днів війни стали волати про збереження української культурної спадщини. Вони твердили і вимагали владу негайного прийняття рішення що до оцифрування евакуацію культурних цінностей, матеріальної і нематеріальної культурної спадщини в умовах війни.

Українська влада оперативно запровадила оцифрування музеїв та евакуації національних експонатів культурної спадщини України. До здійснення евакуації долучилися багато активістів, органи самоврядування міст і сіл при фронтових територіях, волонтерські організації, благодійні організації. Велику фінансову допомогу для музеїв отримала наша держава від країн Європи, Соедіньонні Штати Америки, Канади для захисту та збереження культурної спадщини. ЮНЕСКО відіграло велику роль за виконанням Гаазької конвенції 1954р та інших документів що до захисту матеріальної і нематеріальної культурної спадщини України на міжнародному рівні. На своєму сайті Міністерство культури та інформаційної політики оприлюднили результати руйнувань музейної спадщини під час постійних обстрілів російськими окупантами, що зруйновано та пошкоджено музеїв з 2022 – 2023рр.- 82 музеїв України та сума збитків становить-57,6 млн. доларів [28].

На час війни музеї виконують роль як свідка пам'яті про військове вторгнення російської федерації на нашу українську землю. Артефакти війни вже стали невід'ємною частиною у музейній колекції «Грижинецька світлиця». В цю колекцію входить особисті речі військових, які загинули у війні з російськими окупантами, аеророзвідник Куртаніча Фелікс та оператор реактивних систем залпового вогню Кріпака Валерій Вікторович, вони були мешканцями села Грижинці. Нещодавно військові 59 бригади, 98 бригади,30 бригада 412 бригада передала прапор із своїми автографами у знак вдячності за допомогу а також бойові артефакти. Музей «Грижинецька світлиця» буде зберігати артефакти та нагадувати пам'ять про тих хто віддав своє життя за краще майбутнє України. Розповідати майбутнім поколінням про історію життя воїнів та їх героїчні вчинки, що підтверджують їхні особисті предмети вжитку [72].

Сучасний культурний простір унікальний, він формує і спрямовує українську культуру так, що сучасний світ шаленіє від багатогранної історичної спадщини. Культурний інформаційний простір на сьогодні є важливим

напрямок розвитку людства, який має шлях різних можливостей бути корисним, світовому жвавому просторі, що розвиває рівень розвитку країни.

Згуртована українська нація живе у складний час. Війна застала нас думати і цінити життя, цінити своїх близьких, цінити свої традиції, культурну спадщину, ідентичність власної історії. Духовна цінність народу є частиною духовної культури. Отже цінність в умовах війни стає покликом людської доброти, поваги, патріотизму, солідарності. Війна дає нам важке випробування і нагадує нам усвідомити свої пріоритетні цінності, які свідомо важливі для існування нації. Культура є головною основою і стійкості України та в неї є одна мета, бути корисною українській нації. Українська влада та суспільство вважає, що на сьогодні культура це другий фронт. Саме культура має бути на передньому плані у держави, центром державних інтересів, національної безпеки, національної політики. Стратегія розвитку культури це є ціль творити жити у культурі. Культурна стратегія має завжди свої явні правила, які відкриваються для розвитку культурно-мистецького життя.

Засоби масової інформації, мережі інтернет, політичні красномовства та інші важелі впливу є визначними в цих "битвах свідомості". Наша культура змінюється, насичується новим складовим репертуаром за для збереження історичних пам'яток, культурних цінностей, креативної індустрії, туризму і намагається стати визначним керівником у розвитку своєї держави. Військова агресія Росії спричинила велику шкоду та загрозу об'єктів культурної спадщини, вони потребують увагу, захисту і збереження. Історичні пам'ятки та архітектура є важливі символи української культури.

На сьогодні українські культурні інституції при Міністерстві культури займаються захистом матеріальної і нематеріальної спадщини. Надають допомогу по евакуацію найцінніших експонатів, та зберігання в спеціалізованих сховищах. Саме гібридна війна, завжди впливає на людську свідомість. Російський окупант, яка підкреслює та використовує комуністичні символи як згадка про минуле, щоб використати для зміцнення пропаганди проти українського народу. Сьогодні українське молоде покоління загартоване

для очищення від комуністичного режиму, який замордував мільйони невинних людських душ. Історичні події людства ніколи не припинять консервацію фактів, які зберігатимуться у пам'яті українського народу. Війна нам дає безцінні уроки для переосмислення буття і не буття, стверджуватися у своїй національній свідомості.

Висновки до розділу 3

Бібліотечний фронт у складний час узяв на себе значну відповідальність, ставши ключовим учасником інформаційного спротиву. Основне завдання бібліотек — навчати цифрової грамотності, формувати навички медіагігієни й інформаційної безпеки. Українські бібліотеки активно інформують про важливість критичного сприйняття інформації, роз'яснюють нові закони та надають офіційні ресурси для перевірених даних, зміцнюючи інформаційний простір країни.

Інтеграція бібліотек, архівів і музеїв у цифровий простір через сучасні технології дозволяє зберігати значущі документи, артефакти й мистецькі твори. Оцифрування фондів забезпечує їхню доступність і збереження, а також сприяє створенню інтегрованих баз даних для зручного користування. Це допомагає культурним закладам обмінюватися досвідом і розвивати нові форми співпраці, підвищуючи роль бібліотек у суспільному житті.

Популяризація краєзнавства та туристичної діяльності стала важливим напрямом роботи бібліотек. Вони співпрацюють із краєзнавцями, допомагаючи створювати туристичні маршрути, досліджувати та відновлювати культурну спадщину. Це сприяє розвитку внутрішнього туризму, популяризації локальної культури й історії. Бібліотеки надають матеріали для розробки туристичних продуктів, що покращує послуги в цій сфері та сприяє розвитку громад.

Бібліотекарі також беруть участь у збереженні культурної пам'яті, яка перебуває під загрозою через воєнну агресію. Завдяки цифровізації вони архівують історичні документи, фотографії та інші матеріали, забезпечуючи

доступ до них для дослідників і громадськості. Це дозволяє зберегти національну ідентичність навіть за умов руйнування фізичних об'єктів культури.

Сучасні бібліотеки організують освітні та інформаційні заходи, спрямовані на підвищення обізнаності громадян щодо національної культури, історії й актуальних викликів. Вони стають центрами підтримки й платформами для громадського об'єднання. Такі ініціативи зміцнюють зв'язок між громадами й сприяють активній участі населення у збереженні культурної спадщини.

Бібліотеки сьогодні виконують роль не лише інформаційних центрів, а й осередків згуртованості та підтримки. Їхній внесок у цифровізацію, освіту, збереження спадщини та розвиток туристичного потенціалу є ключовим чинником у формуванні стійкого й активного суспільства, здатного долати сучасні виклики.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Під час військових конфліктів історична та культурна спадщина зазнає значних руйнувань і втрат, що негативно позначається на туристично-рекреаційному потенціалі країни та на фізичному і психологічному стані її громадян. Нині українські культурні інституції, підпорядковані Міністерству культури, активно працюють над захистом матеріальної й нематеріальної спадщини. Їхня діяльність включає забезпечення безпеки історичних експонатів, галерейних творів і мистецьких об'єктів, координацію заходів щодо музеїв у різних регіонах, евакуацію найцінніших експонатів до спеціалізованих сховищ.

Український інститут національної пам'яті через офіційний сайт і соціальні мережі регулярно інформує про руйнування історичних пам'яток. Водночас Історичний культурний фонд ініціював розірвання співпраці з країною-агресором, звернувшись до міжнародних організацій. Цю ініціативу підтримали Європейська асоціація фестивалів, Вільнюський міжнародний кінофестиваль, мистецькі ради Канади та Англії, Міністерства культури Естонії, Іспанії та Литви, Литовська рада з питань культури, Міжнародна рада архівів, Кіноінститут Словаччини, Ісландська асоціація художників та інші організації.

Мережа зарубіжних установ також долучилася до захисту української спадщини, створюючи комітети на підтримку України. Активну участь беруть польський Комітет допомоги музеям України, німецька Мережа захисту культурних цінностей України, Національний музей Фінляндії, а також реставратори з Хорватії. Їхня діяльність включає фінансову підтримку, технічну допомогу, консультації, навчання та обмін досвідом щодо евакуації та збереження культурних цінностей. Ці ініціативи демонструють міжнародну солідарність і створюють основу для відновлення української спадщини після завершення бойових дій.

З березня 2022 року український уряд спільно з волонтерськими організаціями здійснює оцифрування культурних об'єктів, створюючи онлайн-архіви для збереження інформації на випадок їх фізичного знищення. Міжнародний проєкт "Врятувати українську культурну спадщину онлайн" об'єднав фахівців із різних країн, що дозволило швидко архівувати унікальні документи, фотографії, мистецькі твори та інші цінності. Резервні копії цих матеріалів зберігаються у хмарних сховищах, зокрема Гарвардського українського інституту та Університету Альберти, що забезпечує довготривалий захист даних.

Культура відіграє визначальну роль у формуванні суспільства, впливаючи на сприйняття змін, розвиток економіки та підвищення соціального рівня життя людей. Вона є ключовим чинником, що об'єднує громади, забезпечує сталість цінностей та створює нові можливості для розвитку. Культурні ініціативи спрямовані на забезпечення шляхів змін, згуртованості через спільні цінності, творчість та інновації. У цих умовах соціокультурна діяльність стає важливим інструментом для підтримки й розвитку культури, а також для вирішення соціальних викликів, які постають перед суспільством.

Менеджмент у соціокультурній сфері виконує роль організатора, координатора й натхненника, спрямовуючи зусилля на збереження культурної спадщини, стимулювання творчої активності та впровадження нових форм діяльності. Завдяки грамотному управлінню вдається зберігати унікальні культурні цінності, підтримувати інноваційні ідеї та сприяти їх інтеграції у життя громади. Інноваційні підходи та креативні технології в культурній сфері стають основою для задоволення сучасних запитів суспільства. Саме вони дозволяють створювати культурні продукти, які відповідають новим потребам і сприяють розвитку соціального капіталу.

На сьогодні суспільство потребує чітких, прогресивних рішень для соціального й культурного розвитку. Це вимагає створення сучасних культурних продуктів, які задовольняють естетичні, освітні та рекреаційні

потреби громадян. Нові форми роботи, орієнтовані на використання рекреаційно-туристичного потенціалу, стають потужним засобом для розвитку місцевих громад. Вони забезпечують збереження природного й культурного надбання, одночасно створюючи можливості для економічного зростання. Туризм, заснований на культурній спадщині, сприяє не лише економічному збагаченню територій, а й зміцненню соціальних зв'язків, формуючи нову якість життя.

Децентралізація, що активно розвивається в Україні, створила сприятливі умови для ефективного використання рекреаційно-туристичного потенціалу територіальних громад. Об'єднані громади почали активно використовувати ресурси історичного, природного, гастрономічного, подієвого туризму. Завдяки цьому формується новий тип культурно-економічного співробітництва, що базується на збереженні культурних цінностей і розумному управлінні природними ресурсами. Такі підходи сприяють розвитку місцевої інфраструктури, створенню робочих місць і підвищенню добробуту населення.

Щоб туристична сфера запрацювала ефективно, потрібна реалізація комплексу заходів, що включає наукові дослідження, стратегічне планування та інтеграцію сучасних підходів до соціокультурної й туристично-рекреаційної діяльності. Органи місцевого самоврядування, спираючись на досвід інших країн і використовуючи власний потенціал, поступово наближаються до створення потужних туристичних кластерів. Це не лише забезпечує сталий розвиток громад, а й сприяє популяризації української культури на міжнародній арені.

Соціокультурна діяльність і туристично-рекреаційна сфера є важливими інструментами формування позитивного іміджу регіонів. Завдяки інноваціям і спільним зусиллям громади досягають економічної стабільності, залучають інвестиції, створюють сприятливі умови для творчої самореалізації громадян. Отже, культура й туризм у сучасному світі є ключовими чинниками сталого розвитку суспільства, що сприяють економічному підйому, соціальній згуртованості та збереженню унікальної культурної спадщини України.

Бібліотеки у складний для країни час взяли на себе значну відповідальність, ставши ключовими учасницями інформаційного спротиву. Основне завдання бібліотек у цьому контексті – навчати населення цифрової грамотності, формувати навички медіагігієни та сприяти інформаційній безпеці. Сьогодні українські бібліотеки активно інформують громадян про важливість критичного сприйняття інформації, роз'яснюють нові законодавчі акти, надають списки офіційних ресурсів для отримання достовірної інформації під час воєнного стану. Ця діяльність сприяє зміцненню інформаційного простору країни та запобіганню поширенню дезінформації.

Завдяки розвитку новітніх технологій бібліотеки, архіви та музеї інтегруються в єдиний цифровий простір. Створена концепція цифрових ресурсів забезпечує збереження великих обсягів документів, культурної спадщини, артефактів та мистецьких творів. Оцифрування фондів дозволяє не лише зберігати ці надбання, але й робить їх доступними для широкого кола користувачів. Сучасні бібліотеки пропонують цифрові послуги, інтегровані бази даних, а також умови для зручного доступу до інформаційних ресурсів. Це допомагає об'єднувати заклади культури у єдиний інформаційний простір, стимулюючи обмін досвідом і розвиток нових форм співпраці.

Важливою складовою діяльності бібліотек є їхня участь у популяризації краєзнавства та туристичної діяльності. Цей напрям став своєю "візитною картою" багатьох закладів. Бібліотеки активно співпрацюють із краєзнавцями, допомагаючи створювати нові туристичні маршрути, досліджувати та відновлювати культурну спадщину. Завдяки цьому формується база для розвитку внутрішнього туризму, популяризації локальної історії та культури серед населення. Бібліотечні фонди пропонують матеріали для розробки туристичних продуктів, що сприяє покращенню послуг у цій сфері.

Крім того, бібліотекарі стали ключовими учасниками у процесі збереження культурної пам'яті, яка перебуває під загрозою через воєнну агресію. Через цифровізацію вони допомагають архівувати цінні історичні документи, фотографії, аудіовізуальні матеріали, які стають доступними як для

дослідників, так і для широкої аудиторії. Це дає змогу зберігати національну ідентичність, навіть за умов фізичного знищення культурних пам'яток.

Сучасні бібліотеки також сприяють створенню нових соціокультурних ініціатив. Вони організують освітні та інформаційні заходи, що підвищують рівень обізнаності громадян з питань національної культури, історії та сучасних викликів. Через такі заходи бібліотеки зміцнюють зв'язок між громадами, сприяючи їхній згуртованості та активній участі у збереженні спільного культурного надбання.

Роль бібліотек у воєнний час виходить далеко за межі звичного. Вони не лише надають доступ до інформації, але й стають центрами підтримки, місцями для пошуку нових ідей та платформами для об'єднання громади. Їхній внесок у цифровізацію, освіту, збереження спадщини та розвиток туристичного потенціалу стає важливим чинником у формуванні стійкого й згуртованого суспільства, готового протистояти викликам сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барвінок Н. Оцінка туристично рекреаційного потенціалу і туристичної інфраструктури Гайворонської та Завалівської територіальних громад Кіровоградської області. *Економічні горизонти*. 2023. № 2(24). С. 4–20.
2. Борис Корпусенко. Німецький художник підтримав зруйнований музей Марії Примаченко. *Вечірній Київ*. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/81480/> (дата звернення 09.11.2024).
3. Бутко Л. В., Василенко Д. П., Саранча В. І. Соціокультурна діяльність бібліотеки в умовах її цифровізації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 1. С. 19–26.
4. Вінницька міська рада. URL: <https://www.vmr.gov.ua/art-terapevtychni-maisterni-klub-anhliiskoi-movy-hurtok-viazannia-zaniattia-z-kazkoterapii-u-vinnytsi-realizuiut-proiekt-pidtrymka-vpo-v-ukraini> (дата звернення 01.10.2024).
5. Вінницька міська рада. Стратегія розвитку культури Вінницької міської територіальної громади до 2025 року. URL: www.vmr.gov.ua (дата звернення 01.10.2024).
6. Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека імені Валентина Отамановського. URL: <https://library.vn.ua/news-and-events/projects/2023-rik/kiberbuling> (дата звернення 01.10.2024).
7. Воробйова Н. П. Проблеми та перспективи розвитку соціокультурної сфери України в межах євроінтеграційних процесів. Нові парадигми освіти і науки XXI століття: інкорпорація креативних практик у підготовці фахівців культури і мистецтв : колективна монографія / уклад.: О. Р. Копієвська, Н. О. Шевченко. Київ : НАКККіМ, 2024. С. 28.
8. Гніванська міська територіальна громада. URL: <https://gnivan-miskrada.gov.ua/news/1693311092> (дата звернення 01.05.2024).
9. Гніванська міська територіальна громада. Стратегія розвитку громади. URL: <https://gnivan-miskrada.gov.ua/news/1693311092> (дата звернення 11.10.2024).

10. Головач Н. М. Пріоритетні напрями соціокультурного проектування в сучасному українському суспільстві. Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури: зб. наук. праць; вип. XXXIX. Київ : Міленіум, 2017. С. 26–33.
11. Горlach Поліна. Лондонський книжковий ярмарок 2024: Україну представить 8 видавництв. URL: <https://suspilne.media/culture/703688-londonskij-knizkovij-armarok-2024-ukrainu-predstavit-8-vidavnictv/> (дата звернення 12.10.2024).
12. Громадська організація "Гніванчани" URL: <http://surl.li/tovjfo> (дата звернення 12.10.2024).
13. Енциклопедія державного управління: у 8 т. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; наук.-ред. колегія: Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. Т. 1: Теорія державного управління / наук.-ред. колегія: В. М. Князев (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін. Київ: НАДУ, 2011. 748 с.
14. Життя людини – найвища цінність. URL: <https://naurok.com.ua/zhittya-lyudini-nayvischa-cinnist-112621.html> (дата звернення 17.10.2024).
15. Забіянов Є. Робота медіахабу в умовах воєнного стану: досвід роботи Одеської ОУНБ ім. М.С. Грушевського. *Бібліотечна планета*. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. 2022. № 2 (96). С. 31-32.
16. Заклади культури громади проводять патріотичні флешмоби. URL: <https://krlk.gov.ua/2022/03/zakladi-kulturi-gromadi-provodyat-patriotichni-fleshmobi.html> (дата звернення 15.10.2024).
17. Здановська Валентина. Війна в Україні: бібліотечно-інформаційний фронт. *Бібліотечна планета*. 2022. №2. С.5-8.
18. Калуш Уляна. Благодійні івенти на підтримку України: користь та критика. URL: <https://mixmagukraine.com/feature/blahodiyni-zakhody-na-pidtrymku-ukrayiny-koryst'-ta-krytyka> (дата звернення 15.10.2024).
19. КЗ Гніванська публічна бібліотека. URL: <https://www.facebook.com/groups/612256472752622> (дата звернення 15.10.2024).

20. Ключко В. П. Глобалізація та духовні й культурні цінності в діяльності людини та підприємств соціально-культурної сфери. *Економіка і менеджмент культури*, 2014. № 1. С. 9–14.
21. Книгозбірня + інтернет = сучасна бібліотека. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article> (дата звернення 09.09.2024).
22. Коваль О. І. «Гніваний: Історія, сьогодні, майбутнє». До 375-ої річниці заснування. Вінниця: книга-Вега, 2004. - 60с.:іл.
23. Конституція України - Розділ II. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина. Президент України Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво.
URL: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii> (дата звернення 17.10.2024).
24. Концепція реформування системи забезпечення населення культурними послугами URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-eformuvannya-sistemi-zabezpechennya-naselennya-kulturnimi-poslugami> (дата звернення 15.10.2024).
25. Копієвська О. Р. Моделі соціокультурних трансформацій. *Культура народів Причорномор'я : научный журнал. Симферополь: ТНУ им. В. И. Вернадского*, 2013. № 265, грудень. С. 151–155.
26. Красовський Я. Й. Тиврівщина. Красзнавчі нариси. Вінниця, ТОВ «Ніланд-ЛТД», 2012. 306с.,іл.
27. Крихкість існування : український стенд на Вільнюському книжковому ярмарку-2024. URL: <https://chytomo.com/krykhkist-isnuvannia-natsionalnyj-stend-ukrainy-na-vilniuskomu-knyzhkovomu-iarmarku-2024/> (дата звернення: 26.10.2024)
28. Кузнецова Л. Музеї України в умовах російської збройної агресії. Питання культурології. №.42.2023. С. 182–194. doi: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.42.2023.293774> (дата звернення 18.10.2024).

29. Культура як інструмент оборони: що може література у час гібридної війни. URL: <https://chytomo.com/kultura-iaak-instrument-oborony-shcho-mozhe-literatura-u-chas-hibrydnoi-vijny/> (дата звернення 25.10.2024).

30. Культурна політика Вінницької області. «Проект стратегії Вінницької області <https://vmr.gov.ua/media> (дата звернення 25.10.2024).

31. Культурне відродження та соціальна трансформація України Дослідження. Український форум. Листопад 2020. URL: <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2020-11/2020-11-16-cultural-policy-and-social-transformation-in-Ukraine-pesenti-ukr.pdf> (дата звернення 01.05.2024).

32. Культурне відродження та соціальна трансформація України. Роль культури та мистецтва у зміцненні стійкості постмайданної України. Дослідження. Український форум. Листопад 2020. 51с. URL: <http://surl.li/bdfvme> (дата звернення 01.10.2024).

33. Левченко Юрій. Внесок бібліотек до спротиву України російському повномасштабному вторгненню: спроба підсумку 2022 року. Бібліотека. Люди. Війна. Втрати і завершення : зб. тез і повідомлень Всеукр. наук.-практ. конф., 8 листоп. Київ. 2023. С .152-161.

34. Мальцева О. В. Відлуння військового конфлікту на сході України у масовій культурі. м. Маріуполь, 9 червня 2017 р. Маріуполь: ДонДУУ, 2017. 311 с С. 118-122.

35. Матвійчук О. Є. Бібліотека як соціокультурний інститут: освітньо-виховна місія. *Вісник Національного авіаційного університету. Філософія. Культурологія.* 2010. № 2. С. 155-160. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnau_f_2010_2_34 (дата звернення 09.09.2024).

36. Мельник І. В. Інтернет-комунікація та масова культура як засоби маніпулятивних впливів у контексті гібридної війни. *Державне управління: теорія та практика* №2. 2019. С.5-12.

37. Мельник С. П., Мельник Г. В. Моє село немов віночок: науково-популярне видання. Бар: гуманітарний-педагогічний коледж ім. Грушевського. 2012. 118 с.

38. Мельник Світлана. Локальна культурна спадщина як основа культурного піднесення та збільшення регіонального культурного виробництва у повоєнній Україні. У пошуку нових сенсів полікультурного світу. Повоєнний діалог культур : матеріали II Міжнародної наук.-практ. конф. (Київ, 16-17 травня 2024 р.) / упоряд. В. П. Дячук. Київ : НАКККіМ, 2024, С. 468-470.

39. Мельник Світлана. Проектна діяльність бібліотек: інноваційний підхід до задоволення культурних та інформаційних потреб. Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір : матеріали VIII Всеукраїнської наук. конф. молодих вчених, аспірантів та магістрів. (Київ, 7 листопада 2024 р.). Київ : НАКККіМ, 2024,

40. Миськевич Т. Сучасна бібліотека як мультисервісний заклад. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2016. Вип. 43. С. 57-69. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0000001704> (дата звернення 01.05.2024).

41. Москвяк Я. Діджіталізація як інструмент збереження нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО в Україні в умовах післявоєнного відновлення. *Development service industry management*, 2023(4), С. 21-28. [doi.org/10.31891/dsim-2023-4\(3\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2023-4(3)) (дата звернення 21.05.2024).

42. Музеї та нематеріальна культурна спадщина України під прицілом: відбулася презентація звіту» URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/muzeyi-ta-nematerialna-kulturna-spadshchina-ukrayini-pid-pricilom-vidbulasya-prezentaciya-zvitu.html> (дата звернення 27.09.2024).

43. Парахонський Б. О., Яворська Г. М. Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл : монографія. Київ : НІСД, 2019. 560 с.

44. Подільський шлях святого Якова. URL: <https://caminopodolico.net/proyekt> (дата звернення 17.10.2024).

45. Подякувати друзям України: флешмоби в соцмережах, мініатюрні газети та акції українців у європейських містах. URL:

<https://rubryka.com/2024/08/20/podyakuvaty-druzyam-ukrayiny/> (дата звернення 17.10.2024).

46. Про бібліотеки і бібліотечну справу: Закон України від 27.01.1995 № 35/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80>.

47. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки : Закон України: від 09.04.2015 № 317-VIII URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/317-19> (дата звернення 01.05.2024).

48. Про затвердження плану заходів щодо підтримки сфери культури, охорони культурної спадщини, розвитку креативних індустрій та туризму. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/84-2021-p>. (дата звернення 12.05.2024).

49. Про культуру : Закон України від 14.12.2010 № 2778-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2778-17> (дата звернення 15.10.2024).

50. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 08.06.2000 № № 1805-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show-/1805-14> (дата звернення 01.05.2024).

51. Про схвалення Довгострокової стратегії розвитку української культури стратегії реформ. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119-2016-p> (дата звернення 12.05.2024).

52. Про Український культурний фонд : Закон України від 23.03.2017 № 1976-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1976-19#Text> (дата звернення 15.10.2024).

53. Проектна діяльність – важлива складова розвитку бібліотеки та професійного зростання бібліотекарів. (методичні поради). URL: <https://www.slideshare.net/ssusere0b747/ss-72217728> (дата звернення: 26.10.2022).

54. Проектна діяльність бібліотеки. URL: <https://ube.nlu.org.ua> (дата звернення: 26.10.2024).

55. Рибачок О. Європейська цифрова бібліотека (Європіана): створення та пріоритети розвитку (2000–2020). *Бібліотечний вісник*. 2017. № 2. С. 8-16. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2017_2_4 (дата звернення 14. 03. 2024).

56. Сердюк С. Герасимов С. Бібліотеки України під час війни: адаптація до нових реалій та визначення пріоритетів. *Бібл. форум: історія, теорія і практика*. 2022. № 3. С. 9–14.

57. Соціокультурний менеджмент: історія, теорія та сучасні практики: хрестоматія/ уклад.: О.Р. Копієвська, Н.О. Шевченко. Київ: НАКККиМ, 2019. 328 с.

58. Спадщина – це пам'ять поколінь. Підсумки першого року роботи Центру допомоги для культури в Україні. URL: <https://ukraina.nid.pl/ua/spadshhina-ce-pam-jat-pokolin-pidsumki-pershogo-roku-roboti-centru-dopomogi-dlja-kulturi-v-ukraini/> (дата звернення 14. 03. 2024).

59. Сучасний сталий розвиток в сфері культури: зарубіжний досвід для України: монографія / Драгомирецька Н.М., Дружинін С.С., Думинська С.В., Жилавська Р.П., Ковальова Ю.В. / за заг.ред. д.держ.упр., професора Н. М. Драгомирецької. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2019. 238 с.

60. Теорія і технології соціокультурної анімації: навчально-методичний посібник. /Харк. держ. акад. культури; Уклад.: Н.О. Максимовська. Харків : ХДАК, 2022. 143 с.

61. Український інститут книги. URL: <https://ubi.org.ua/public/uk/organization/contacts> (дата звернення 14. 03. 2024).

62. Уроки гібридного десятиліття: що треба знати для успішного руху вперед. Київ, 2019. 73 с. URL: <http://surl.li/woimfg> (дата звернення 14. 03. 2024).

63. Хрущ С. С. Формування інноваційного медіапростору в публічних бібліотеках України. Дис. ...канд. наук із соціальних комунікацій. Київ, 2023. 220 с.

64. Цвігун Тетяна. Основні засади і напрямки розвитку народної культури села. Інфраструктура закладів культури: стан, тенденції розвитку в умовах децентралізації : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 24–25 жовт. 2019 р., м. Вінниця / Вінниц. обл. навч.-метод. центр галузі культури, мистецтв та туризму. Вінниця, 2019. С. 36-43.

65. Шабанова Яніна Промотувати українську спадщину: які ідеї представили фахівці культурного сектору. URL:

<https://www.prostir.ua/?library=promotuvaty-ukrajinsku-spadschynu-yaki-ideji-predstavyly-fahivtsi-kulturnoho-sektoru> (дата звернення 01.09.2024).

66. Шевченко Н. О. Переосмислення ролі культурної спадщини в післявоєнній туристично-рекреаційній діяльності. *Культура і сучасність* : альманах. 2023. № 1. С. 23–28.

67. Шевченко Н.О. Диверсифікація напрямів туристичної діяльності як ресурс розвитку соціокультурної сфери місцевих громад. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2024. № 1. С. 101-106.

68. Commission's Recommendation on the digitisation and online accessibility of cultural material and digital preservation (2011/711/EU) [Electronic resource]. *Official Journal of the European Union*. URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:283:0039:0045:EN:PDF> (дата звернення: 26.10.2024)

69. KyivBookFest повертається: зустрінемося 5–8 вересня 2024! URL: <https://kbf.org.ua> (дата звернення: 16.09.2024).

70. Lankes D. The Atlas of New Librarianship [Electronic resource]. URL: <http://www.ala.org/advocacy/intfreedom/corevalues> (дата звернення: 16.09.2024).

71. Shevchenko Nataliia (2024). "Activation of varieties of cultural tourism as a factor in the development of the regional socio-cultural space". *"Culture and contemporaneity"*, Том 26, № 1, 2024 р., с. 15-20. URL: <https://contculture.com.ua/en/journals/tom-26-1-2024/aktivizatsiya-riznovidiv-kulturnogo-turizmu-yak-faktor-rozvitku-regionalnogo-sotsiokulturnogo-prostoru> (дата звернення 01.10.2024).

72. Svitlana Melnik. 18 травня відзначається Міжнародний день музеїв. З нагоди свята музей "Грижинецька світлиця" <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1724789551387315&set=a.53322467721048> (дата звернення 01.10.2024).